

гуноҳҳои гузаштаи худро бо нури ҳасанот ва ҷалби ризои Ту равшан созем.

Бор Илоҳо! Агар раҳматат шомили ҳоли мо набошад, бори гуноҳҳо моро дар коми худ мекашанд. Худоё! Агар тобиши нури ғуфронат бар дили мо нур напояд, шайтону лашкариёнаш аз ҳар тараф моро иҳота мекунад ва ба роҳи исён мекашонанд.

Худовандо! Моро бо имону бо тавҳиди холис ва бо тақво нигоҳ дор. Омин!

Сураи 36-уми Қуръон буда, ба истиснои ояти 45-ум дигар ҳама оёти он дар Маккаи Мукарамма нозил шуда, аз 83 оят иборат аст

Бисмиллāҳи-р-Раҳмāни-р-Раҳīm

Ин сураи муборак се мавзӯи асосиро дар бар мегирад: 1-ум имони комил доштан ба баъсу нушур (зинда гардонида баъд аз миронидан). 2-юм, қиссаи аҳли қарияи Антокия ва 3-юм, баёни далоилу бурҳонҳои қотеъро, ки ба ваҳдонияти Аллоҳтаъоло далолат мекунад.

Сура бо қасам ибтидо гардида, бори дигар таъкид месозад, ки Қуръон ин як китоби бисёр азимушшаън буда, ваҳйи Илоҳист. Рисолати ҳазрати Муҳаммад (с) росту дуруст буда, ӯ (с) Пайғамбари барҳаққи Худованди яқтои ҳарду ҷаҳон аст. Баъдан аз қавми саркашу туғёнғари қурайшиҳо, ки ғарқи баҳри гумроҳӣ гардида, дар ҷоҳилӣ аз ҳад гузашта, рисолати Пайғамбари охируззамон (с)-ро дурӯғ бароварданӣ мешуданду ба ин рафторашон мубталои азоби Илоҳӣ гардиданд, сухан меравад. Боз қиссаи қавми қарияи Антокия, ки ба расулони Аллоҳ бовар накарда, онҳоро дурӯғгӯй пиндоштанд ва инчунин касоне, ки ваҳйи Илоҳиро дурӯғ донистанд, дар ин сураи карима баёни худро ёфтааст. Онҳо ва амсоли онҳоро бо овардани панду андарзи Қуръони ӯ таъоло огоҳ намуда, аз гуноҳ кардан барҳазар кунонидааст.

Дар сура аз як муъмини ҳақиқӣ, яъне Ҳабиби наҷор ёд мешавад, ки хостааст қавмашро аз гумроҳӣ наҷот дода, ба сӯйи роҳи рост ва саодатмандӣ ҳидоят намояд, вале ўро аз пой афтонид ба ҳалокат расонидаанд. Худованди меҳрубон ин бандаи азизашро аз Ҷаннат маъво дода, он гумроҳонро бидуни

гузаштани муҳлате бо як сайҳа (овози пурдаҳшати марговар) ба ҳалокат расонида, батамом несту нобуд сохтааст.

Барои исботи ваҳдонияти Аллоҳтаъоло ва нарма гардонидану бовар кунонидани ҷоҳилони тундрав аз аҷоиботи беназири олами ҳастӣ, ки Офаридгори ҳамаи онҳо Холиқи ҷаҳониён аст, мисол оварда мешавад. Аз ҷумла, гуфта мешавад, ки Замин бо ин бузургӣ ва паҳноияш офаридаи Худованд аст ва ҳама махлуқи дар рӯи он сукунатдошта офаридаи Парвардигор ягона асту ҳеҷ чиз аз ихотаи иродаи Ӯ таҷовуз намекунад. Инчунин Офтобу Моҳтобу ситорагон ва тамоми сайёрагон аз рӯи низоми муайян ҳаракат намуда, ҳеҷ кадоме аз ихтиёри Офаридгори худ берун сайр накунад ва меъёри аз сӯи он Зоти пок муқарраршударо вайрон накунад. Офтоб ба Моҳтоб ва на шаб бар рӯз таҷовуз накунад. Ҳар кадом аз рӯи меъёри Аллоҳтаъоло барояшон муайяннамуда барои махлуқот хидмат намоянд.

Абру боду Маҳу Хуршеду фалак дар коранд,

То ту ноне ба каф орию ба гафлат нахурӣ.

Ин ҳама баҳри ту саргаштаву фармонбардор,

Шарти инсоф набошад, ки ту фармон набарӣ.

(Саъдӣ)

Сипас аҳвол рӯзи Қиёмат, дамидани сур, баъсу нушур, (аз нав зинда шуда хестани мардум аз қабрҳояшон), аз ҳамдигар чудо кардани муъминону муҷримон дар он рӯзи пурдаҳшату бисёр пурҳарос, ба тафсил баён мегардад. Ин сураи карим бо тарзу услуби хоси худ аз маъво гирифтани суъадо (некбахтон) дар Ҷаннат ва манзил гирифтани муҷримон (бадкорон) дар Ҷаҳим (Дӯзах)-и пуразоб чун сураҳои пешин, ба хонанда бори дигар маълумот медиҳад.

Сураи мубораки «Ёсин» ба мавзӯи асосии рӯзи ҷазо дахл намуда, ба вуқӯъ омадани он рӯзро бо далелу бурҳонҳои раднашаванда исбот месозад ва бо ҳамин хотима меёбад.

Дар бораи ҳикмату бузургии ин сура ва мазмуну мундариҷаву ғояи он китобҳо навиштан мумкин, вале мақсади мо аз ин муқаддимаи кӯтоҳ ин аст, ки шумо - азизонро барои мутолиаи ин сураи баландмартаба, ки дар дигар тафсириҳо бо таври васеъ навишта шудааст, омада созем.

Ин сураро барои он «Ёсин» хондаанд, ки Ҳақсубҳонаху ва таъоло бо ҳамин ҳарфҳо (ё ва син) сураро ифтиҳо бахшидааст.

Дар бораи фазилати ин сура ҳазрати Расуллоҳ (с) фармудаанд: ***«Ҳар як чизеро дилест ва дили Қуръон сураи***

«Ёсин» аст ва дӯст доштам, ки дар қалби ҳар як уммати ман ин сура бошад».

Дар ҳадиси ғариб Абӯ Исои Тирмизӣ оварда, ки Расули Аллоҳ (с) фармудаанд: **«Ҳар шахсе як маротиба «Ёсин» бихонад, Аллоҳтаъоло дар номаи аъмоли он банда 10 маротиба савоби хатми Қуръонро сабт намояд».**

Аз сифатҳои дигари ин сура ин аст, ки уламо фармудаанд: «Дар сурати пеш омадани кори сахту ҳалталаб агар «Ёсин» хонда шавад, Худованди таборак ва таъоло онро осон гардонад».

Ҳамчунин дар мазмуни ҳадисҳо дида мешавад, ки дар назди шахси дар ҳолати назъ (марг) буда хондани ин сура ба хотири нузули раҳмат ва баракат аст, то хуруҷи рӯҳ ба он шахс осон муяссар шавад. Аллоҳ донотар аст.

Ин буд маълумоти андак дар бораи сураи «Ёсин».

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим.

Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону бениҳоят бораҳм аст.

يس

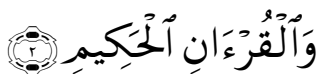
Ё сӯн. 1.

1. Ё, Син. (Бо мадди «ё» ва изҳори «нун» хонда мешавад, назди ибни Аббос (р) ба маънои «Эй инсон» маънидод шудааст. Валлоҳу аълам.)

Ҳарфҳои ё ва син мисли ҳарфҳои аст, ки дар дигар сураҳо аллакай мову шумо онҳоро вохӯрдаем. Чунин тарзи ифтиҳои сураи Қуръон нишонаи муъҷиза будани Қуръон аст, ки ай мардум, ин ҳарфҳо барои шумо шинос аст, онҳоро дар сухан гуфтан истифода мекунад, аммо чун ворида китоби Худо мегардед, дар кушодани маънои онҳо шумо очиз мемонед. Зоҳир гардидани онҳоро дар шакли калимаи барои шумо ноошно акнун мебинед. Худо донотар аст.

Бо чунин ҳарфҳо оғоз гардидани сура далолат ба он мекунад, ки Қуръон аз сӯйи Аллоҳ омадааст ва эҷодкардаи бандаи ҳокӣ нест. Ин ҳарфҳоро ҳарфҳои ҳиҷоия гӯянд. Ибни Аббос (раз.) дар зимни маънои ҳарфи «ё» инсонро дар назар доштааст. Баъзе

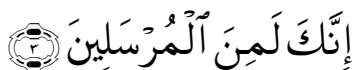
гуфтаанд, ки он як аз номҳои парвардигор 6 як аз номҳои ҳазрати Муҳаммад (с) аст. Як зумраи дигар гуфтаанд, ки маънои «ё сайидил башар»-ро дорад. Аммо савоб ин аст, гӯем, ки он ҳарфҳое, ки баъзе сураҳо бо онҳо оғоз меёбанд, аз ҷумлаи муташобиҳот (сир) ба шумор мераванд, ба муроду мақсади ин ҳарфҳо Худо донотар аст.

Ва-л-Қур-āни-л-ҳаким. 2.

2. Қасам ба Қуръони боҳикмат,

Худованди таборак ва таъоло бо ин китоби пурфазлу муқаддаси худ, ки саршори панду ҳикмат аст, дар тарзи ҷумлабандӣ, баён, фасоҳати забон ва услуби нигориш ба олитарин мақому мартабаи балоғати калом расидааст, маънои он беандоза васеъ, ҳукмҳояш фаҳмо ва яқин инчунин оҷизгардонандаи ҳар як хонанда аст, савганд ёд намуда сухани худро таъкид намудааст, ки Муҳаммад (с) фиристодаи барҳаққи Аллоҳтаъолост. Аз мартабаи бисёр баланду бузургии Пайғамбари охируззамон (с) нишона ин аст, ки Аллоҳтаъоло бо Қуъон қасам ёд кард меғӯяд:

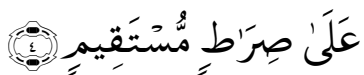

Иннака ламина-л мурсалин. 3.

3. ки албатта, ту аз ҷумлаи пайғамбарон ҳастӣ,

Ин оят давом ояти қаблӣ буда, дар он Аллоҳтаъоло фармудааст, ки ай Муҳаммад (с), ту аз ҷумлаи пайғамбарони мурсал ҳастӣ. Яъне дину шарияти ту назди Аллоҳ дуруст буда, барои ҳидояти халқ аз сӯйи Парвардигори оламиён фиристода шудай. Ибни Аббос (р) меғӯяд: «Кофирони қурайш мегуфтанд, ки ай Муҳаммад, туро Аллоҳ ба сӯйи мо нафиристодааст. Пас ин ояти карима нозил шуд ва Ӯ таъоло ба Қуръони маҳкаму азим қасам ёд намуда гуфт, ки ё Муҳаммад, ту аз ҷумлаи расулон ҳастӣ».

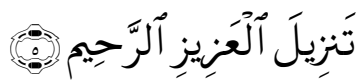
Боз Аллоҳтаъоло фармуд, ки ...

Ъалā сиротӣ-м мустақим. 4.

4. (чун пайғамбарони гузашта ту низ) ба роҳи рост ҳастӣ.

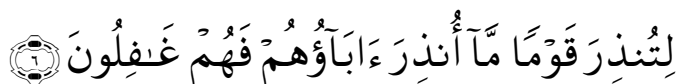
Яъне ай Муҳаммад (с), он вазифае ки бар дӯш дорӣ, он тарғибу ҷорӣ кардани Ислом аст. Акнун бидон, ки он вазифаро пайғамбарони пеш аз ту омада ҳам, ба ўҳда доштанд. Онҳо дину тавҳиди Илоҳиро ба мардум расонида тарғиб мекарданд. Монанди онҳо ту низ чунин амрро ба дӯш дорӣ ва ин роҳи пешгирифтаи ту ҳеҷ мунҳарифӣ надорад. Ту ва ҳамроҳону пайравони ту раҳсипори роҳи ростин ҳастед! Ҳеҷ як хатари мунҳариф шудан аз манзили мақсуд дар ту ва тобеони ту дида намешавад.

Таъзила-л Ёзизу-р-Раҳим.5.

5. (Қуръон) фуруғи фиристодаи Ғолибу Меҳрубон аст,

Яъне ин Қуръон ҳидояткунандаи ҷӯяндагони роҳи ростин аст. Баъзе муфасссирон маънои оятро ингуна шарҳ додаанд: «Пайғамбар карда фиристодани ту аз сӯйи Аллоҳест, ки бар ҳама чиз ғолибу забардасту меҳрубон аст». Чунон ки мункирони ин муқаддимаро Аллоҳтаъоло бидуни муҷозот намегузорад, инчунин онҳоеро, ки имон овардаанду сидқан бовар кардаанд, бе лутфу меҳрубонии Худ намегузорад.

Ли тунзира қавма-м ма унзира абъаухум фаҳум гофилун.6.

6. то қавмеро, ки падарони онҳо тарсонидани нашудаанд, битарсонӣ, пас, онон гофиланд.

Ай Муҳаммад (с), мақсад аз фуруд овардани Қуръон ва ба шарафи пайғамбарӣ расонидани ту ин аст, ки қавми гирифтори ҷаҳолатгаштаи арабро аз азоби Илоҳӣ битарсонӣ, аз ин роҳи хато бигардонӣ ва онҳоро ба роҳи рост ҳидоят намой. Зеро хеле солҳои зиёде паси сар гардид, вале ба онҳо расуле ва китобе фиристода нашуд. Аз ин рӯ онҳо ба авлоду падарони хурофотпарастӣ хеш пайравӣ намуда, дар зулмоти ширку бутпарастӣ ғарқ гашта, аз ҳидояту имону эҳсон гофил мондаанд. Бешубҳа, ба дӯши Пайғамбари Аллоҳ як вазифаи бисёр душвор ва сангин вогузор карда шудааст. Оё қавмеро, ки тӯли қарнҳо ҳеҷ бедоркунандае ба сӯйи онҳо фиристода нашуда бошад, бедор сохтану аз роҳи хато ва ҷаҳолат озод намудан осон аст?

لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾

Лақад ҳаққа-л-қавлу ъалā акъариҳим фа ҳум лā юъминун.7.

7. Батаҳқиқ, ҳаққу собит шудааст суҳан (азоб) бар аксари онҳо, пас, аксари онҳо имон намеоранд.

«Лом»-е ки пеш аз калимаи «қад» омада аст «лом»-и қасам аст. Яъне Валлоҳ (қасам ба номи Аллоҳ), ки бар аксари ин ҷамоъати мушрикони, ки доимо дар куфру инкорашон боқӣ монданду имон наоварданд ва панду тарс додан дар қалби онҳо ҳеҷ таъсир накард, азоби нор воҷиб шудааст. Зеро чунин қавми ҷоҳилу ғафлатзада на аз Аллоҳ хабар доштанду на аз охират огаҳӣ ва на аз гузашта ибрат мегирифтанду на дар фикри оянда буданд. Ториқиҳои ҷаҳолат дар назари онҳо рушду ҳидоятро мемонд. Шайтон бар онҳо чунон мусаллат шуда буд, ки ба панду насиҳат гӯш намеоданд ва майли шунидани панду мавъизаро низ надоштанд. Чун инсон дорои чунин хислатҳои бад гардад, зиндагии ҷаҳони дигарро инкор мекунад, хоҳишоти фони худро қиблаи мақсуди хеш қарор медиҳад.

Хулоса, шахсоне, ки нахостанд ҳақиқатро эътироф кунанд ва зиндагии мувофиқи нафси худро дуруст донишанд, ҳамчунин ба шунидани насиҳат рағбат накарданд, гӯё чашм доранд, вале намебинанд, гӯш доранд, аммо намешунаванд. Бинобар ин, Аллоҳтаъоло чунин шахсоне аз лутфу марҳамати Худ дур гардонида Ҷаҳаннамро аз шайтонҳо ва чунин тоифа пур месозад. Аллоҳ донотар аст.

Ояти зер ҳам дар ҳаққи чунин тоифа, валлоҳу аълам, нозил шудааст.

إِنَّا جَعَلْنَا فِيْ أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُونَ ﴿٨﴾

Иннā ҷаъалнā фӣ аънāқиҳим ағлāлан фа ҳия ила-л азқони фаҳум-м муқмаҳун. 8.

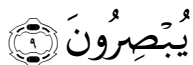
8. Албатта, Мо дар гарданҳои онҳо тавқҳо гардонидем, пас, он тавқҳо то зери манаҳи онҳост, пас, онҳо сардарҳавомондагонанд.

Зимни ояти мазкур Аллоҳтаъоло мефармояд, ки мо ба гардани чунин тоифае, ки сифаташон дар оятҳои боло гузашт,

тавқҳо задем. Валлоҳу аълам, ин тавқҳо иборат аз одатҳо ва расму муҳаббати ҷоҳу мол ва тақлиди бобову аҷдоди онҳост. Ба ибораи дигар, ин як суратбандист барои гумроҳии мушрикони ва ин ба он монанд аст, ки ба ҳарду дастонашон кишанг зада ба гарданашон саҳт баста шудааст, ки сари онҳо ба тарафи боло менигарад ва дигар ҳам намегардад. Яъне чунин тоифа айби худро намебинанд ва тобеъи роҳи ҳидоят намешаванд. Дар «Тафсири ҷалолайн» омада, ки ононе ки барои имон овардан сарфуруд намеоранд, ба мисли ашхосеанд, ки ба дасту манаҳи онҳо кишанг зада шудааст. Дигар онҳо имкон надоранд, ки сари худро поён кунанду айби худро бинанд.

Ибни Касир гуфтааст, ки шахсоне ки дорои чунин сифатанд, ба шақоват тақдир шудаанд. Нишонаи онҳо ин аст, ки илтифоту майлу таваҷҷуҳ ба сӯи ҳақ зоҳир намесозанд ва ҳатто аз дидани ҳақ рӯй мегардонанд. Модоме онҳо ба чунин гумроҳӣ фуру рафтаанд. Худованди қодиру тавоно барои онҳо бо мисоли дигаре дар ояти зер чунин фармуд:

وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا

Ва ҷаъалнā миъ байни айдиҳим садда-в ва мин халфиҳим саддан фа агшайнāхум фа ҳум лā юбсирун. 9.

9. Ва пеши рӯи онҳо ва аз ақби онҳо деворе гардонидем, пас, ба чашмҳои онҳо парда андохтем, пас, онҳо ҳақро ҳеҷ намебинанд.

Шахсоне, ки аз рушду ҳидоят рӯйгардон шуда, сари худро ба сӯи залолату ҳамоқат гардонидаанд, гӯе аз пеши рӯйю аз қафои онҳо девори баланд бардошта шудааст, ки ҳеҷ ҷойро намебинанд. Яъне на назар ба умри гузаштаи худ мекунанд ва на дар фикри ояндаи худ ҳастанд. На аз насиҳат хулосаи фоидаовар мебароранду на худро ислоҳ мекунанд. Гуе онҳо дар чоҳи ҷаҳолат фуру рафта дигар садои наҷотдбахши панду мавъизаро намешунаванд. Онҳо зиндагиро аз рӯи ақли солим арзёбӣ накарда, дигар намедонанд, ки барои чӣ халқ шудаанду кӣ онҳоро халқ кардаасту оқибат корашон ба чӣ анҷом хоҳад ёфт. Онҳо гуе байни пардаҳои гумроҳӣ даромада, дигар роҳи рушду ҳидоятро дарк карда наметавонад. Аз ин ҷо хулоса метавон кард, ки агар инсон дар ҷустуҷӯи ҳидоят ҳаракат нишон надихад ва дар фикри

он набошад, Аллоҳтаоло ба чашмони ӯ гӯё парда задааст. Яъне ӯ чашм дорад, вале ҳақиқатро ба назари эътибор намебинад. Ин як мисоле буд барои онҳое, ки роҳи имонро гум ва ҳидоятро ба залолат бадал намудаанд.

وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

Ва савъун ъалайҳим а-анъартахум ам лам тунъирҳум лā юъминун. 10.

10. Бар онҳо баробар аст, ки онҳоро битарсонӣ ё онҳоро натарсонӣ, - имон намеоранд.

Аллоҳтаоло зимни ояти мазкур ба Ҳабиби Худ (с) фармудааст, ки ай Муҳаммад (с), агар ту ин гурӯҳ мардумро аз азоби рӯзи қиёмат ва аз шармандагии он рӯз ва аз азаоби дардноки Ҷаҳаннам битарсонӣ, хоҳ натарсонӣ, ба онҳо таъсир нахоҳад кард ва ба худ нахоҳанд омад. Панду мавъиза ва тарс додан ба дили зинда ва бедор таъсир мебахшад. Дили зинда, андарзо қабул хоҳад кард. Диле, ки ғарқи муҳаббати дунё ва шаҳватҳои он гаштааст, дар шумори мурда аст. Чун дил ба ин сурат бимирад, сухани ҳақ бар ӯ асар накунад! Бигзор панд шунидану нашунидан ва таъсир кардану накардани он барои онҳо як хел мақом дошта бошад, локин барои фиристодаи Худо (с) як хел нест. Он зоти бобаракат (с) барои даъвати онҳо саъю кӯшиш мекунад ва ба ислоҳи онҳо камари ҳиммат мебандад. Агар онҳо бо ин насиҳатҳо ба салоҳ наоянд ҳам мӯҷиби ҳидояти дигарон шуданашон мумкин. Ин мазмунро дар сураи «Бақара», ояти 6 вохӯрдан мумкин аст. Албатта, ин як лутфу меҳрабонӣ ва тасалли аз сӯи Аллоҳи меҳрубон ба ҳазрати Муҳаммад (с) аст, ки ҳақиқату майли дилҳои ин гурӯҳ ва иродаи онҳоро барояш кашф намуд ...

إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنََ الْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ

وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾

Иннамā тунъиру мани-т-табаъа-з зикра ва хашия-р-Раҳмāна би-л-гайб. Фа башширҳу би мағфирати-в ва аҷрин карим. 11.

11. Чуз ин нест, ки шахсери тарсониди метавонӣ, ки пандро пайравӣ кунад ва бидуни дидан, аз Раҳмон (Аллоҳ) битарсад, пас, ӯро ба мағфират ва музди гиромӣ башорат бидеҳ.

Аллоҳтаъоло дар ин оят фармудааст, ки ай Муҳаммад (с), ин тарсу биме, ки ту ба онҳо аз ояндашон медиҳӣ, башахсоне фоида мебахшад, ки онҳо ба ту ва Қуръон имон доранду ба он амал менамоянд. Барои шукронаи ин неъматӣ бузург (Қуръон), ки Аллоҳтаъоло ба онҳо арзонӣ намудааст, агарчи Аллоҳро надида бошад ҳам, ғоибона бо шунидан ба Ӯ имон меоранд. Аз Аллоҳи Раҳмон ва аз азоби Ӯ метарсанд. Чунин шахсон сазовори он ҳастанд, ки Расули Аллоҳ (с) ба онҳо аз омӯриши бузурги Ҳақ субҳонаҳу ва таъоло башорат диҳад. Ҳамчунин лоиқ аст ба онҳо аз аҷри бузурги охират, ки он Ҷаннати пурнеъмат аст, мужда расонад.

Мусалмони ҳақиқӣ он аст, ки дар ҳолати танҳо, аз назари мардум дур, аз содир кардани гуноҳ худдорӣ мекунад. Аллоҳтаъолоро дар ҳама вақт хозиру нозир ва дар рафтору амали худ шоҳид медонад. Аз азобу ғазаби Ӯ таъоло метарсад.

Аллоҳтаъоло аҳволи гумроҳшудагонро баён намуд, пас ба баёни баъсу нушур гузашта чунин фармудааст ...

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ وَكُلُّ شَيْءٍ

أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾

Инна наҳну нуҳйи-л-мавтā ва нактубу мā қаддамӯ ва аъсāрахум. Ва кулла шай-ин аҳсайнāху фӣ имāми-м мубīн.12.

12. Албатта, Мо мурдагонро зинда мегардонем ва он чӣ пеш фиристодаанд ва осореро, ки дар ақиб гузоштанд, менависем ва ҳар чизро дар Китоби ошкор (номаи аъмоли ҳар шахс) ихота кардаем.

Аллоҳ субҳонаҳу ва таъоло зимни ин оят фармудааст, ки мурдагонро барои ҳисобу подоши амал, то ин ки натиҷаи амалҳои дар дунё содир кардаи худро ёбанд, албатта бори дуввум, зинда мегардонем. Мо ҳар амалеро, ки инсонҳо тақдим намуданд, ё баъди сари худ гузоштаанд, хоҳ хайр буду хоҳ шар, ихота намуда китобат намудаем. Ҳеҷ як амали онҳо аз мадди назари Мо дур намондааст. Ҳатто ба сӯйи масҷидҳо қадамҳои гузоштаи онҳо навишта шудааст. Агар амали хилофи шаръи шариф заррае карда

бошанд ҳам, он зоҳиран дарчи худро ёфтааст. Дар саҳеҳ-и Муслим омада, ки «бани Салам» вақто ки меҳостанд кӯчида ба наздикии масҷид биёянд, Расулulloҳ (с) ду маротиба ба онҳо гуфт: «*Диёракум туктабу осоракум*», яъне диёри худро истиқоматгоҳ бигиред, агарчӣ аз масҷид дур бошад! Зеро нақши қадамҳои шумо дар ҳисоби ҳасанот навишта хоҳад шуд. Хулоса, ҳар амале, ки аз инсонҳо сар занад, ҳамаи онҳо забту ихота шуда, дар номаи аъмоли бандагон сабт шуда аст. Фардо рӯзи қиёмат онҳо хонда хоҳанд шуд. Ин навиштану забту ихотай амалҳо зоҳиран барои маслиҳату интизоми инсонҳост вагарна дар илми азалии Аллоҳтаоло қаблан ҳама мавҷуд асту ҳозир.

Аллоҳтаоло дар ояти зер аз саргузашти мардуми он деҳае ёд мекунад, ки пайғамбари Аллоҳро дурӯғӣ ҳисобида, ба гуфтаҳои бовар накарданд. Аллоҳтаоло онҳоро бо як овози тунди осмонӣ ба ҳалокат расонид:

وَأَضْرَبَ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾

Ваъриб лаҳум маъалан асҳāба-л-қаряти из қāаҳа-л мурсалун. 13.

13. Ва барои онҳо достони мардуми деҳа (маиҳури Антокия)-ро баён кун, чун ба он деҳа фиристодашудагон омаданд.

Яъне Офаридгор ба фиристодаи Худ фармуд, ки ай Расули Ман (с), онҳоро, ки туро дурӯғӣ баровардаанд, аз сарнавишти деҳаи Антокия, ки он як масали бисёр хуб ва ибратбахш аст, хабар деҳ. Онҳо ҳам фиристодаи Моро дурӯғӣ бароварданд, чазои сазовори худро диданд. Деҳаи Антокия ба ақидаи аксари муфасссирон дар кишвари Шом воқеъ будааст, аммо Ибни Касир (р) дар ин хусус эътирози худро баён намудааст. Бар ҳар тақдир, ӯ таъоло ба мардуми он деҳа аввалан ду нафарро, ки Содик ва Масдуқ ном доштанд, равон намуд ва амр кард, ки қавми деҳаро ба сӯи роҳи рост ҳидоят намоянд. Аҳли деҳа туғен варзиданд ва ба балои осмонӣ гирифтор гардиданд. Худованд (чалла чалолуху) ба Ҳабиби Худ (с) фармуд, ки ҳарчанд қавмат аз ахбори ту хулосаи зарурӣ набароранд ҳам, ту ба онҳо бифаҳмон, ки онҳо ҳам ба чунин азоб ва бало гирифтор хоҳанд шуд.

Ин муқаддимаро ояи зер давом медиҳад.

إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾

Из арсалнā илайҳимуснайнī фа каззабуҳумā фаъаззазнā би с̣алис̣ин фа қолӯ иннā илайкум-м мурсалун. 14.

14. Он гоҳ ба сӯи онҳо ду нафарро фиристодем, пас, он ҳар ду ро дурӯғгӯ ҳисобиданд, пас, (он ду ро) бо сеюм қувват додем, пас, гуфтанд: «Албатта, мо ба сӯи шумо фиристодашудагонем».

Сухани Аллоҳтаоло аст, ки дар аввал Мо ду нафарро ба сӯи он қавм барои амри маъруф ва наҳй аз мункар равон намудем. Онҳо бо як шитобзадагӣ фиристодагони моро дурӯғгӯ бароварда, ба изову масхара намудани онҳо пардохтанд. Мо бошем он ду расули худро бо расули саввум (Шамъун) қувват додем. Расули севвуми Мо низ бо ҳамроҳии он ду нафари қаблан фиристодамон ба насиҳати он қавми гумроҳшуда пардохтанд ва бори дигар таъкид намуданд, ки мо фиристодаи барҳаққи Аллоҳтаоло ҳастем ва барои ҳидояти шумо омадаем. Қавми Антокия инро шунида ба фиристодаҳои Аллоҳ чӣ гуфтанд?

Чавоби ин суолро ояти зер эзоҳ хоҳад дод.

قَالُوا مَا أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَا أَنزَلَ الرَّحْمَنُ مِن شَيْءٍ إِنَّا أَنْتُمْ إِلَّا

تَكْذِبُونَ

Қолӯ мā айтум иллā башарум мишлунā ва мā аъзала-р-Раҳмāну миш шай-ин ин айтум иллā такзибун. 15.

15. (Мардумони қария) гуфтанд: «Шумо ба ҷуз одамӣ (ба) монанди мо чизи дигаре нестед ва Худои Раҳмон ҳеҷ чизе фуру нафиристодааст ва шумо дурӯғ мегӯед».

Аҳли қарияи Антокия ҷои иҷобати даъвати расулони Аллоҳ ба онҳо гуфтанд, ки шумо аз мо дида чӣ фазлу бартарӣ доред, охир шумо ҳам мисли мо инсонӣ оддӣ ҳастед-ку?! Чӣ гуна бовар кунем, ки Аллоҳтаоло ваҳйи худро маҳз бар шумо фирситоду бар мо не? Шумо аз ин кори худ даст кашед. Ў таоло ҳеҷ кадоми шуморо назди мо ирсол надоштааст, шумо бошед, бо ҳам маслиҳат карда, дурӯғ бофтаед ва ин дурӯғи худро ба Худо нисбат медиҳед. Аз назди мо дур шавед! Мо шуморо ба ҷуз дурӯғгӯён дигар хел инсон гуфта наметавонем. Шуморо дар сифати расулони Аллоҳ наметиносем. Баъдан он расулон.

قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾

Қолу Раббунā яъламу иннā илайкум ла мурсалун. 16.

16. (Он се нафар) гуфтанд: «Парвардигори мо медонад, ки албатта мо ба сӯи шумо фиристодашудагонем!»

Расулон ақидаи он қавми саркашро шунида гуфтанд, ки албатта, Аллоҳ таъоло медонад, мо расулони Ӯ ҳастему ба сӯи шумо фиристодашудаем. Шумо моро мепазиред, ё на, Ӯ таъоло хуб медонад, ки мо дар даъвои худ содиқ ҳастем ва аз худ ҳеҷ гуна суханеро бар шумо бор карданӣ нестем. Аз ин ҷост, ки Аллоҳ таъоло пай дар пай ҳаққонияти моро тасдиқ мекунад. Агар мо бар Ӯ таъоло тавре шумо мепиндоред, дурӯғ бандем, пас моро ба сахттарин уқубат азоб хоҳад кард.

وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلْغُ الْمُبِينُ ﴿١٧﴾

Ва маъалайнā илла-л балāгу-л-мубин. 17.

17. Ва нест бар зиммаи мо, магар (барои шумо) ошкор пайғом расонидан».

Модоме шумо моро қабул надоред, пас маълуматон бод, ки вазифаи мо фақат пайғоми Илоҳиро барои шумо расонидан аст, на чизи дигар! Агар ба сухани мо бовар намуда, ҳидоят роҳи ростро ёбед, саодатмандии дунё ва охират насиби шумост. Агар домани гумроҳӣ ва ҷаҳолатро сар додан нахоҳеду бар ақидаи ботили худ истодагӣ намоед, пас бидонед, ки бадбахтиро сазои худ донистаед! Хулоса, ҳарчанд расулони Аллоҳ бо мӯъҷизаҳо ба мисли зинда гардонидани мурдагон ва бо беморон (мисли песу шалу маҳав) бо дуои худ шифо бахшидан, аз сӯи Аллоҳ фиристода шудани худро собит месохтанд, баръакс қавми Антокия ба сӯи нобоварию адоватварзӣ бештар майл менамуданду боз ...

قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ

أَلِيمٌ ﴿١٨﴾

**Қолӯ иннā татайярнā бикум. Ла ил лам таътаҳу ла
нарҷуманнакум ва ла ямассаннакум-м миннā ѓазāбун
алӣм. 18.**

**18. (Аҳли қария) гуфтанд: «Албатта, мо ба шумо фоли бад
гирифтем, агар (аз ин қор) бознаистед, албатта шуморо сангсор
кунем ва албатта аз мо ба шумо азоби дарднок бирасад!».**

Шояд баъзе аз он қавм даъвати расулони Аллохро пазируфтанд, ҳамин боис гардид, ки дар миёни онҳо ихтилофи назару ноиттифоқӣ ба амал омад. Тоғиёни аҳли деҳа ба фиристодаҳои Аллоҳ гуфтанд, ки мо ҳамаи ин бе боронӣ ва қаҳтие, ки бар сари мо омадааст, аз касофати ва шумии қадами шумо дида истодаем. Бинобар ин расулони Худоро таҳдид намуда, гуфтанд, ки агар шумо аз ин роҳи пешгирифтаи худ, яъне аз таъкид ба тавҳид ва баргардонидани мо аз динамон боз наистед, ба Худо қасам, ки шуморо сангсор мекунем ва бо бадтарин аҳвол шуморо ҳалок хоҳем кард. Расулони Аллоҳ инро шунида ...

قَالُوا طَٰغٰوٰتُكُمْ مَّعَكُمْ اَئِنْ ذُكِّرْتُمْ ۚ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ

**Қолу тбйрукум-м маъакум. А-ин зуккиртум бал антум
қавму-м мусрифун. 19.**

**19. Гуфтанд: «Фоли бади шумо ҳамроҳи худӣ шумост! Оё агар
панд дода шавед... (ба ҷои панд гирифтаи, моро таҳдид
мекунед?) Балки шумо қавме аз ҳад таҷовузкунанда ҳастед!».**

Чун расулони Аллоҳ фикру мақсади қавми деҳаи Антокиро донистанд, ба онҳо гуфтанд, ки на чунон аст, ки шумо андеша доред, балки фоли бади шумо бо ҳамроҳии шумост ва омадани азобу оқибатҳои нохуш бар сари шумо аз кифру касофатии худӣ шумост. Шумо аз ҳадди муаянкардаи Аллоҳ таҷовуз кардаед. Аз ин хотир набояд аз мо домангир бошед. Мо фиристодагони Худо, шуморо ба сӯйи тавҳид, роҳи росту наҷот, ҳидоят менамоем. Кош, аз ин амри маъруфи мо панд мегирифтеду ба худ меомадед. Афсӯс, ки шумо ба мо бовар надоред. Пас ҳар чи қадар маломат кунед, худатонро маломат кунед. Ҳарчанд мо неку бадро ба шумо фаҳмонидем ва роҳи ҳайру шарро барои шумо кушоем, шумо ақли худро аз рӯйи ҷаҳолат нодуруст истифода намудед. Моро сабабгори ноомади кори худ дониста ба қатл ҳукм кардед. Шумо бо сабаби ҷоҳилии худ азоби Илоҳиро сазовор гаштаед.

Бо ҳамин тариқ фиристодагони Аллоҳ дар мақсадҳои худ устувору барои ҳидояти он қавм бо василаҳои дуруст машғул буданд, нохост ...

وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَىٰ قَالَ يَاقَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ

Ва ҷаъа мин ақса-л-мадинати рачулу-й ясъа қола йа қавмиттабиъу-л-мурсалйн. 20.

20. Ва аз охири он деҳа марде давон-давон омаду гуфт: «Эй қавми ман, фиристодагонро пайравӣ кунед.

Дар мазмуни ин оят Ибни Касир чунин мегӯяд: «Чун аҳли қария барои қатли расулони Худо ҳаракат намуданд, аз поёни шаҳр марди солеҳе бо номи Ҳабиби наҷвор бо шитоб ба кӯмаки расулон расид. Ӯ марде буд шоҳибоф ва ағлаби даромади худро ба ҳоҷатмандон садақа меод ...» Аммо Қуртубӣ мегӯяд: «Ҳабиби наҷвор марди ҷуззомӣ (касале, ки гӯшти инсон мерезад) буду хонаи ӯ дар поёни шаҳр ҷой дошт ва муддати 70 сол ба иътиқофи (ибодати) бутҳо нишаста, то ба дардаш шифо бахшанд, пеши онҳо гиряву зорӣ ва дуо менамуд. Вале ҳеҷ набуд, ки бутҳо ба фарёдаш расанду аз ин бало наҷоташ диҳанд. Ҳангоме ки расулони Худо вориди қарияи Антокия мешаванд, қабл аз ҳама Ҳабиби наҷворро мебинанд ва ӯро ба сӯйи тавҳид даъват менамоянд. Ӯ суханони фиристодагони Худоро шунида, мегӯяд: «Магар шумо ягон нишоне барои тасдиқи гуфтаҳои хеш доред?» Расулони Худо мегӯянд: «Оре, айна ҳол мо ба сӯйи Аллоҳ, ки ба ҳама чиз қодиру тавоност, дуо мекунем ин дарде, ки дар бадани туст ба хости Ӯ таъоло дур хоҳад шуд». Ҳабиби наҷвор бо диққат онҳоро гӯш карда гуфт: Ин бисёр аҷиб аст, ман муддати 70 сол худоҳои худро, яъне бутҳоро ибодат карда, дуо менамоям, то ба дарди ман шифо бахшанд, аммо ҳеҷ суде нест ва шумо мегӯед мо ба Худои худ дуо мекунем, дар як лаҳза шифо хоҳӣ ёфт? Фиристодагони Худо гуфтанд: «Оре, Парвардигор бо он чӣ мехоҳад, қодиру тавоно аст, аммо ин бутҳое, ки ту мепарастӣ, на манфиъат расонида метавонанду на зиён».

Хулоса, Ҳабиби наҷвор имон ба Худои ягона меорад ва расулон барои ӯ дуо мекунанд ва Худованди кариму раҳим ба дарди ӯ шифо мебахшад. Чун фиристодагони Худо вориди Антокия шуда, қавмро ба сӯйи Худои ягона меҳонанд, ҷои он, ки панд бигиранд, расулонро ба қатл ҳукм мекунанд. Дар ҳамин лаҳза Ҳабиби наҷвор ба ёрии онҳо мешитобад. Ӯ рӯй ба мардум оварда мегӯяд, ки эй қавми ман, эй ҳамдиёрони ман, ончи ин расулони гиромӣ мегӯянд, рост мегӯянд. Дар ҳақиқат онҳо шуморо ба сӯйи

Худои ягона меҳонанд. Ман аз рӯйи муҳаббати ҳамдиёрӣ омадам, то шуморо бифаҳмонам, ки ба ин фиристодагони Худо тобеъ шаведу он чӣ меғӯянд, ба он бовар намоед. Суханаширо бори дигар идома дода гуфт:

آتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢١﴾

Иттабиъу ма-л лā яс-алукум аҷра-в ва ҳум-м муҳтадун. 21.

21. Касеро пайравӣ кунед, ки аз шумо ҳеҷ музде наметалабад ва онҳо роҳёфтагонанд.

Ҳабиби наҷҷор аввалан аз расулон мепурсад, ки шумо аз ин даъвататон ягон музде талаб доред? Онҳо меғӯянд: «На!» Бори дигар аз рӯйи дилсӯзӣ рӯ ба қавми худ оварда меғӯяд, ки ай қавми ман, ин расулони содиқу мухлис бар ивази панду насиҳате, ки ба шумо мекунад, ягон музд ё чизи дигар тамаъ надоранд, пас бояд онҳоро пайравӣ намоед. Онҳо ҳидоят ёфтаву соҳибсиратанд ва пеш аз он, ки шуморо ба сӯйи тавҳид даъват намоянд, худ ҳидоятёфтагонанд. Ҳайронам, чаро шумо фармони Илоҳиро, ки ба василаи ин пайғамбарон ба шумо расидааст, бо як дилгармӣ қабул намекунад? Ҳабиби наҷҷор бар сухани худ афзуда гуфт:

وَمَا لِي لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾

Ва mā лия лā аъбуду-л-лази фатарани ва илайҳи турҷаъун. 22.

22. Ва чӣ шудааст маро, ки бандагии он Зотеро накунам, ки маро офаридааст ва (ҳол он ки шумо низ) ба сӯи Ӯ бозгардонида мешавед?

Ҳабиби наҷҷор аз рӯйи дилсӯзӣ бораи қавми худ чизеро орзу мекунад, ки бар нафси худ онро меҳоҳаду хостааст. Дар насиҳати ӯ як оҳанги маломат ва дилкубӣ дида мешавад. Вай меғӯяд, ки маро чӣ монеа буда метавонад, ки аз ибодати холиқам маро манъ созад ва ҳамчунин шуморо? Ҳол он ки бозгашти охири ҳамаи мову шумо ба сӯйи ҳамон Зоти покату дар охират ҳар як нафс аз рӯйи он амале, ки дар дунё дошт, подош ё ҷазо мегирад!!!

Ҳабиби наҷҷор баҳсро ба қавми худ идома дода хоҳишашро ҳамчу маломат ба онҳо фаҳмонидани шуд.

أَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ ءَالِهَةً إِنْ يُرَدَّنِ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِي عَنْهُمْ شَفَاعَتُهُمْ

شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونِ ﴿٢٣﴾

А-аттахизу ми^н ду^{ни}ҳи^џ алиҳатан и^џ юридни-р-Раҳмāну
би зурри-л лā туғни њанн^и шафāъатухум шай-ав ва лā
юнқизу^н. 23.

23. Оё ба ғайри Аллоҳ маъбудонеро ихтиёр кунам, ки агар Худои
Раҳмон ба ман зиёне бихоҳад, шафоати онҳо аз ман чизеро дафъ
накунад ва маро раҳонида натавонанд?

Ҳабиби начқор меғӯяд, ки чӣ гуна ман ба ҷуз Аллоҳтаъоло дигареро маъбуд гирифта метавонам? Аз онҳо на суде ба миён меояду на зиёне! Ин бутҳоро Холиқи якто ҷунон хор гардонида аст, ки агар Ў Зоти пок бар ман ягон зарареро ирода кунад, аз дасти ин бутҳо ҳеҷ чиз намеояд. Агар ман шабу рӯз ин бутҳоро тоату ибодат кунам ва бо илтиҷову зорӣ аз онҳо ёрӣ бипурсам, ҷуноне ки санҷидам, на қодиранд, ки ба ман дасти ёрӣ дароз кунанд, на аз азоби муқарраркардаи Аллоҳтаъоло маро шафоъат кунанд ва на наҷот диҳанд. Охир сангу ҷӯби бечон чӣ гуна метавонанд инсонро шафоъат кунанд?

Ҳабиби начқор дар идомаи суханаш мефазояд, ки то он ҷое, ки фаҳмидам, агар ғайри Аллоҳро ибодат кунам ...

إِنِّي إِذَا لَفِيَ ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾

Инн^и иза-л лафи^џ зālāли-м муб^ин. 24.

24. Албатта, он гоҳ ман дар ғумроҳии ошкор мебошам.

إِنِّي ءَامَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَأَسْمَعُونَ ﴿٢٥﴾

Инн^и āманту би Раббикум фасмаъ^ун. 25.

25. Албатта, ман ба Парвардигори шумо имон овардам, пас, аз
ман бишнавед».

Ҳабиби начқор ибрози ақида мекунад, ки агар ман бутҳоро шафеъи худ бидонам, пас маълум мегардад, ки ошкоро дар

гумроҳӣ қарор дорам. Ман ба яқин дониستم, ки бутҳо ҷисмҳои бечонанду худоиро нашоянд ва сазовори парастии нестанд. Эй қавми ман, маълуми шумо бод, ки ман ба Парвардигори оламиён, он Парвардигоре, ки расулонро ба сӯи мову шумо фиристодааст, имон овардаам. Ин эълони Ҳабиби наҷвор ба ин хотир будааст, ки расулони Худо инро бишунаванд ва назди Аллоҳтаъоло барои ӯ шоҳид бошанд ё шояд ба ин мақсад буд, ки қавмашро бо ин эълони ошкоро барои имон овардан таҳрике бахшад. Худо донотар аст.

Хулоса, Ҳабиби наҷвор ин марди аз шароби имон сармаст ханӯз суҳанаширо ба итмом нарасонида буд, ки қавмаш бар ӯ ҳуҷум намуданду вайро ба ҳалокат расониданд ва ӯ (р) ин суҳанро то ҳалок шуданаш мегуфт: «Ай бор Илоҳо, қавми маро ҳидоят кун, зеро онҳо намедонанд».

Аллоҳтаъоло Ҳабиби наҷворро - ин марди ҳидоятёфтаро барои чунин ранҷоро кашиданаш, чуноне ки дар ояти зер хабар додааст, ба аҷру мукофоти арзандае сазовор донист.

قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ يَلَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾

Қилад хули-л-Ҷаннаҳ. Қола йā лайта қавми яъламун. 26.

26. *Ҷро гуфта шуд: «Дарой ба бихишт!». (Ҳабиби Наҷвор)
гуфт: «Эй кош қавми ман медонистанд,*

بِمَا غَفَر لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ﴿٢٧﴾

Би mā гафарали Раббӣ ва ҷаъалани мина-л-муқрамӣн. 27.

27. *ки ба сабаби он Парвардигори ман маро бахшидааст ва маро аз зумрои иқромкардашудагон гардонидаст».*

Чун Ҳабиби наҷвор ҷон ба ҳақ таслим намуд, Аллоҳтаъоло ба ӯ гуфт, ки бо ҳамроҳии шаҳидони аброр дохили Ҷаннат шав. Пас, Ҳабиби наҷвор ворид Ҷаннат гардид. Чун аз неъматҳои он бархурдор шуд, орзу намуд, ки кош, ҳамқавмонаш ин мартабаву мақоми олиро медонистанд. Ай хонандаи ҳушманд, бубин ки Ҳабиби наҷвор аз дасти қавмаш ба ҳалокат расид, вале кинаву адоват нисбати онҳо надорад, балки орзу мекунад, ки кош, қавмаш мефаҳмиданду ҳидоят меёфтанд ва аз ин неъматӣ бузург, яъне Бихишти анбарсиришт бонасиб мегардиданд.

Хулоса, Ҳабиби наҷор ин марди сар то по шӯридаи тавҳиду имон дар ҳолати зинда буданаш ҳам андешаи наҷоти қавми худ буд ва баъди шаҳодат ҳам орзу менамуд, ки кош, қавми ман роҳи ҳидоятро медонистанд ва ин иззату икромро дар Биҳишт соҳиб мешуданд. Албатта, он чи Ҳабиби наҷор аз иззату икром барои худ дар Ҷаннат пайдо (маълум) намуд, агар қавми ӯ инро медонистанд, ҳаргиз бар вай ҳуҷум намеоварданд.

Аз мазмуни ин оёт ва ҳадисҳо маълум мегардад, ки арвоҳи шуҳадо қабл аз маҳшар (барпошавии Қиёмат) дохили Ҷаннат мегарданд. Таъкиди як чиз ин ҷо бисёр бамаврид аст, ки он се расули ба сӯи қавми Антокия фиристодашуда дар ҷодаи табобат маҳорати Худодод доштанд ва ба ҳар гуна мариз ба амри Аллоҳтаъоло шифо мебахшиданд.

Хонандаи мухлисам, меҳоҳам бароят як нуктаи ақидавиро ин ҷо рӯшан бисозам. Тавре аз ояти 15-ум то ояти 25-ум ошноӣ пайдо намудед, мунозираи расулони Худо ва Ҳабиби наҷор ва қавми Антокия аз забони онҳо баён гардидааст, инро набояд суханони онҳо донист, балки он ҳама каломи Аллоҳтаъоло буда, хабаре аз онҳост. Ҳар як ҳарфу калима ва ҷумлае, ки дар Қуръон дарҷ гардидааст, ҳама ва ҳама каломи Раббонист.

Ба Ҳабиби наҷор мағфирати Илоҳӣ ва биҳишти анбарсиришт насиб гардид, аммо қавмаш ба чи ҳол гирифтор шуд? Ояти зер, ба ин савол посух аст.

﴿وَمَا أُنْزِلْنَا عَلَىٰ قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا

مُنْزِلِينَ

❁ **Ва мӓ аӢзалнӓ Ӣалӓ қавмиҳи миӢ баъдиҳи миӢ ҷунди-м мина-с-самӓи ва мӓ куннӓ муӢзилӢн. 28.**

28. Ва баъд аз ӯ бар сари қавми ӯ ҳеҷ лашкареро аз Осмон фуруд наовардем ва Мо ҳеҷ лашкареро барои онҳо фурудоранда ҳам нестем.

Аллоҳтаъоло мефармояд, ки мо баъд аз шаҳодати Ҳабиби наҷор бар сари қавми ӯ барои ҳалоку нобуд сохтанашон аз осмон ҳеҷ гуна лашкареро аз фариштагон нафиристодем ва фуруд фиристондани ҳам нестем. Ин сухани Парвардигор дар пеши қудрати худ хору бечора будани қавми Антокияро, ки худро бисёр

барӯманд нишон доданд собит сохтааст. Зеро Худованд дар давоми сураи карима фармудааст, ки ...

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَمِدُونَ ﴿٢٩﴾

**Ин кона́т илла́ сайҳата-в ва́ҳидатаи́ фа иза́ хум
хомиду́н. 29.**

**29. Несткунандаи онҳо ба чуз як овози тунд чизи дигаре набуд,
пас, онҳо чун оташ ба ҷои худ ногаҳон сард шуданд.**

Барои Парвардигори ба ҳама кор қодиру тавоно ҷамъ ва тараддуд кардани лашкар ҳоҷат нест. Ў таъоло фариштаи муқарраб - ҳазрати Ҷабраил (а)-ро амр намуд ва бо як овози тунду даҳшатбор он қавмро ҳалок сохт. Онҳо ба мисли оташи хокистаргашта аз шунидани он сайҳа (овози даҳшатноки марговар) дар ҷои худ ба хок яксон гардиданд. Ҳатто ягон ҳаракаткунандае аз онҳо боқӣ намонд. Тавре маълум шуд Аллоҳтаъоло ба қавми Антокия ғазаб намуд. Барои ҳалоки онҳо нузули лашкари осмониро зарур надонист, балки бо як сайҳа онҳоро ҳалок сохт.

Нисбати ин гуна бандагони ҳақношинос сухани ҷонгудози Офаридгорро аз ояи баъдӣ, мешунавем.

يَحْسِرَةُ عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٠﴾

**Йа ҳасратан ъала-л-ъибād. Маъятӣҳим ми-р-расулин
илла кәнӯ биҳи ястаҳзиун. 30.**

**30. Эй дарег бар бандагон! Ҳеҷ расуле ба онҳо намеомад, магар ин
ки ўро истеҳзо мекарданд.**

أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾

**Алам ярав кам аҳлакнā қаблаҳум-м мина-л қуруни
аннаҳум илайҳим ла̄ ярҷиъун. 31.**

**31. Оё чӣ қадар пеш аз онҳо табақоти мардуми бисёрро ҳалок
сохтем, надиданд, ки онҳо ба сӯи онҳо барнамегарданд?**

Аллоҳтаъоло зимни оятҳои зикршуда барои ому хос нидо мекунад, ки во дарего аз он бандагоне, ки расулони маро бовар накарданд, онҳоро масҳара намуданд, оятҳои моро дурӯғ ҳисобиданд. Во ҳасрато, вақто ки онҳо (дар дунё бошад ё қиёмат)

азоби ҷонгудозро айнан мебинанд, бо ҳасрату надомат гирифтотанд. Онҳо таърихи умматони гузаштаи ҳалокшударо медонистанд. Умматони исёнкори гузашта низ ба сабаби чунин муомила (бовар накардан ба расулони Аллоҳ) ба ғазаби Мо гирифтор шуданд. Чунон ба ҳалокат расиданд, ки ягон нафари онҳо бар нагашт. Афсӯс, онҳо аз ин қиссаҳои ибратбахш ягон панду хулосаи зарурие набароварданд. Мо ҳар қадаре расулон фиристодем, боз қавмҳое пайдо гардиданд, ки фиристодагони моро масхара намуданд, оқибат ба азоби Мо гирифтор шуданд. Аммо ояндагон бошанд аз сарнавишти пешиниён сабақ набардоштанд. Ин оят, ки мушрикони Маккаро ба қавми Антокия монанд месозад, шадидан маломату сарзаниши онҳост. Зеро мушрикони Макка Хотамул-анбиё (с)-ро бовар накарданд, ба ҷои имон куфрро ва ба ҷои саодат бадбахтиро ба худ ҳисса гирифтанд.

Як нуктаро ёдовар шудан бамаврид аст, ки сари тамоми ҳодисоти ин олам дақиққорона, бо тоату ибодат андеша бояд намуд, зеро ҳеҷ як рӯйдоди олам беҳикмат ва аз иродаи Аллоҳро дур нест. Агар Худо нахоста набошад, чунин ҳодисот биёяд, дигар банда чӣ кор карда метавонад? Худованд дар ояти зер фармудааст, ки ...

وَإِنْ كُلُّ لَمَمٍ أَجْمِعُ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾

Ва ин куллу-л ламма ҷамъу-л ладайнā муҳҷарӯн. 32.

32. Ва ҳеҷ табақае нест, магар ҳамагӣ назди Мо ҳозир карда мешаванд.

Ҳар азобе, ки ба сари қавми Антокия ва монанди онҳо омад, танҳо як азоби дунявӣ набуд. Онҳо гумон накунанд, ки бо ҳамин наҷот ёфтанд ва пас аз мурдан зинда нахоҳанд шуду мавриди ҳисобу ҷазо қарор нахоҳанд гирифт. На! Чунин нест, балки ҷазову сазои охират дар пеш аст. Ҳама мардум, кадом табақае, ки набошад, бо он амалҳои баду неке, ки дар дунё кардаанд, назди Аллоҳро ҳозир хоҳанд шуд. Ояти зер аз вучуди Сонеъ ва қудрати беинтиҳои Ӯ таъоло сухан мекунад.

وَأَيُّهُمْ أَلَّا رَضُ الْمَيِّتَةُ أَحْيَيْنَهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُمْ

يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾

Ва аяту-л лаҳуму-л-арзӯ-л-майтату аҳяйнāхā ва аҳрачнā минхā ҳаббан фа минху яькулун. 33.

33. Ва барои онҳо Замини мурда як нишона аст, онро зинда гардонидем ва аз он ғалла берун овардем ва аз он меҳӯранд.

Яке аз аломатҳои зоҳирие, ки ба зинда гардонидани баъди миронидан ва ба камоли қудрати Аллотаъоло далолат мекунад ин аст, ки ӯ таъоло замини хушки беҳосилро бо борондани борон зинда месозад. Аз он ҳар гуна ғалладона мисли гандум ва рустанӣ рӯёнда мешавад. Инсонҳоро ҷаҳорпоҳояшон онро ҳамчун ризқ истеъмол мекунанд ва боз ...

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِّنْ نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ﴿٣٣﴾

Ва ҷаъалнā фӣхā ҷаннāти-м мин-н-наҳили-в ва аънāби-в ва фаҷҷарнā фӣхā мина-л-ъуйун. 34.

34. Ва дар он (Замин) бозҳо аз дарахтони хурмо ва ангур офаридем ва дар Замин баъзе чашмаҳоро равон сохтем,

Аллоҳтаъоло зимни ояти мазкур фармудааст, ки мисоли дигаре. ки ба камоли қудрати Мо далолат мекунад, ин аст, ки он замини мурдaro бо бўстонҳои сабзу хуррами ангурзору хурмозор табдил додем. Дар он заминҳо обҳои ширин ва барои истифодаи махлуқҳо наҳрҳои ғоидабахшро қорӣ намудем.

Маълум гардид, ки фарди кофир бар куфраш маъзур набудааст, зеро тамоми мавҷудоти олам барои ёфтани роҳи мустақим ва хидояти воқеӣ далолаткунандаанд. Бинобар ин, Аллоҳтаъоло инкоркунандагони баъсро бо ин мисол овардан огоҳ месозад, ки монанди он, ки замини мурдaro зинда месозем, инсонҳоро низ бори дигар баъд аз мурдан зинда мегардонем. Ин ҳама рӯёнданҳо барои он аст, ки ...

لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٤﴾

Ли яькулу мин с̣амариҳи ва мā њамилатху айдиҳим а-фалā яшкурун. 35.

35. то аз меваи он ва аз дастранҷи хеш бихӯранд ва меваро дастҳои онҳо насохтааст, пас, (ҷаро) шуқр намекунанд?

Аллоҳтаъоло бо раҳмати Худ заминҳои мурдaro бо резондани оби борон, бо анвои хурмозору ангурзор ва ғайра табдил гардонид, то махлуқҳо (инсонҳо) он дарахтону зироати

коридаро, мавриди истеъмоли хеш қарор бидаҳанд. Дар ин боб аз дасти инсонҳо ин меояд, ки дарахт шинонад, онро парвариш кунанд, аммо мева, ранг, ҳаҷм, маззаву бўй ва ғайраро офаридан фақат ба қудрати Аллоҳтаъоло вобаста аст. Инсон вазифадор аст, ки барои ин аз Розиқи худ ҳамеша шукргузор бошад. Шукри ин неъматҳоро ба ҷой овардан вочиб аст, пас чаро шукр намеkunанд?

Ончи мо дар шарҳи ин оят овардем, андешаи аксари муфасссирон аст. Аммо баъе аз уламои илми тафсир калимаи «мо»-ро мавсул ҳисобида, ба маънои «Аллази» гирифтаанд. Дар ин ҳолат тарҷума чунин сурат мегирад. «То бихӯранд аз меваҳои зикршуда, он меваҳое, ки ба дасти эшон тарбия шудаанд». Ба ҳар сурат аз дасти инсон чӣ меояд? Тавре дар боло гуфтем, ҳама ба қудрати Офаридгор вобаста аст. Баъд аз он Аллоҳтаъоло фармуд, ки ...

سُبْحَنَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ

وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ

**Субҳана-л-лази халақа-л-азваҷа куллаҳа мим ма
тумбиту-л-арзу ва мин анфусихим ва мим ма ла
яъламун. 36.**

**36. Пок аст Зоте, ки ҳама ҷуфтҳоро, аз он чи Замин мерӯёнад,
офарид ва аз нафсҳои онҳо ва аз он чӣ ҳоло онҳо намедонанд.**

Аллоҳтаъоло аз ҷамии айбҳо ва нуқсонҳо пок аст. Он чунон Аллоҳест, ки набототу махлуқотро ҷуфт халқ кардааст. Инро ба ғайри Ӯ таъоло дигар зот офарида наметавонад. Агарчи наботот аз як Замин рӯяд ҳам, маҳсули он аз рӯйи сифат, ширину турш, тунду талх ва ғайра ҳастанд. Инчунин шабу рӯз, равшанию торикӣ, хулоса, ҳама ашё ба ин сифат халқ шудаанд. Аз ҷумла инсонҳо ҳам ҷуфт халқ шудаанд. Он чи инчо зикри худро ёфт, ашёе аст, ки халқ шуддаасту мо инсонҳо онро медонем, аммо махлуқоте ҳаст, ки мо онҳоро то ҳол намедонем. Онҳо низ ҷуфт офарида шудаанд. Ҳар ҷисм ё падидае, ки дар илми имрӯза кашф мегирдад, маълум мешавад, ки он ҷуфти худро дорад.

Хулоса, кулли ашё ҳаммонанду ҷуфти худро дорад, магар Холиқи махлуқот, ки аз чунин сифат пок аст.

Ин нукта дар шарҳи оятҳои дигар сураҳои гузашта низ баёни худро ёфтааст.

وَأَيُّهُ لَّهُمْ أَلِيلٌ نَسَلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾

Ва аяту-л лаҳуму-л-лайлу наслаху минҳу-н-наҳара фа узā хум-м музлимун. 37.

37. Ва яке аз нишонаҳо барои инсон шаб аст, ки аз он рӯзро мекашем, пас, ногаҳон онҳо дар торикӣ фуру мераванд.

Нишонаи дигаре, ки далолат ба қудрати Аллоҳтаъоло мекунад, барои инсонҳо ин аст, ки рӯшноии рӯз бо сабаби фуру рафтани Офтоб чодар кашида (рабуда) мешавад ва то тулӯи (навбатии) Офтоб инсонҳо дар ихотаи пардаи торикии шаб мемонанд. Ин ивазшавии рӯзу шаб то вақте такрор меёбад, ки Худованд ирода кардааст.

Дар ин оят рамзест, ки дунё дар асл торик аст ва рӯшноӣ дар он муваққатӣ аст. Ҳар вақто нур бардошта шавад, дунё боз ба асли худ, ки зулумот аст, боқӣ мемонад. Аллоҳ донотар аст.

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾

Ва-ш шамсу таҷри ли мустақарри-л-лаҳā. Зāлика тақдир-л Ёзиз-л-Ғалим.38.

38. Ва Офтоб ба қароргоҳи худ равон аст, ин аст андозаи Ғолибу Доно.

Нишонаи дигаре, ки ба инсонҳо аз қудрати комили Аллоҳтаъоло хабар медиҳад, ин аст, ки Офтоб дар фалак (мадор)-е, ки Аллоҳи ғолибу доно барои ӯ то қиёмат андоза (муайян) кардааст, бе ягон саҳву хато ва бе ягон заррае таҷовуз аз хатти сайр, ҳаракат мекунад.

Парвардигор коинотро (ба истилоҳи дигар осмонҳоро, чунон бузург офаридааст, ки ҳатто олимони асри XXI аз муайян кардани андозаи он оҷизанд. Ана дар ҳамин Коиноти беандозаи бузург Офтоб мувофиқ ба меъёр ва андоза (яъне қонун)-и аз тарафи Аллоҳтаъоло таъйиншуда, аз рӯи суръат ва хатти (мадори) муайян ҳаракат мекунад. Тағйир додани меъёр ва боздоштани ҳаракати Офтоб танҳо ба иродаи Худованд вобаста аст. Тафаккур дар бораи ҷирмҳои кайҳонӣ (Ситорагон, Офтоб, сайёрагон, Маҳтоб в ғ.) ва қонуниятҳое, ки дар илми кайҳоншиносӣ кашф шудааст, барои инсонӣ оқил дар бораи мавҷудияти Офаридгори ягонаи онҳо, далели мустаҳкам аст.

Хулоса, хирадмандон бовар ва яқин карданд, ки Офаридгори олам дар мулки Худ қодир ва дар чигунагии офаридаҳои (маҳлуқҳои) Худ олими беҳамто аст. Валлоҳу аълам.

وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾

**Ва-л-қамара қаддарнаҳу манāзила ҳаттā ъāда ка-л-
ъурҷуни-л-қадим. 39.**

**39. Ва барои Моҳ манзилҳо муқаррар кардем, то он ки монанди
шоҳчаи кӯҳнаи хурмо бозгардад.**

Аллоҳтаъоло барои ҳаракати Моҳ манзилҳоро муқаррар кардааст. Вай ҳар дафъа баъд аз тай намудани ин манзилҳо боз ба манзили аввалааш бармегардид, яъне ҳаракати Моҳ даврӣ аст. Моҳ ҳангоми сайри худ аз ҳадди барояш муайянкардаи Худованд таҷовуз намекунад.

Мувофиқи маълумоти олимони илми астрономия Моҳ атрофи Замин аз рӯйи хатти (мадори) муайяни аз тарафи Худованд муқарраршуда даврӣ ҳаракат менамояд ва мо ҳар шаб онро дар манзили дигаре мушоҳида мекунем. Моҳ тақрибан дар як моҳ як маротиба атрофи заминро давр мезанад. Дар натиҷа, шакли равшани аз Замин мушоҳидашавандаи Моҳ рӯз ба рӯз тағйир меёбад. Дар аввал намуди Моҳ борики ҳилолшакл аст. Бо гузаштани рӯзҳо шакли он тағйир ёфта шаби 14-ум шакли давраро мегирад, яъне пурра мегардад. Баъд, бо тадриҷ, хурд гашта, дар охир шакли он монанди шоҳчаи кӯҳнаи хурмо борику хамида (камоншакл) мегардад.

لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي

فَلَكَ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

**Ла-ш-шамсу ямбағи лаҳā ан тудрика-л-қамара ва ла-л-
лайлу сабиқу-н-наҳār. Ва куллун фӣ фалаки-й
ясбаҳун.40.**

**40. Офтобро сазовор нест, ки Моҳро дарёбад ва на шабро
сазовор аст, ки бар рӯз пешгузаранда бошад ва ҳар яке дар
мадори худ шиноқунандаанд.**

Аллоҳтаъоло дар хатти сайри Офтобу Моҳтоб тафовут гузошт, ки ҳар яке ба маҷрои худ дар ҳаракатанд. Монанди ин ба шаб ҳукм нашудааст, ки рӯзро маҳв созаду худ ҳукмфармо бошад.

Хулоса, Офтоб, Моҳ ва дигар ҷирмҳои осмонӣ дар хатти сайри худ бо низоми муайян ҳаракат мекунад. Онҳо дар роҳи ҳаракати худ хато намекунад, бо ҳам бархӯрда гирифтори садама намегарданд. Аз мазмуни оятҳо маълум мегардад, ки Офтоб, Моҳтоб ва ситорагон дар ҳаракатанд ва ба ҳеҷ чиз маркуз (часпида) нестанд. Саҳеҳ аст, ки дар оятҳо баёни қудрати беандозаи Аллоҳтаъоло акс ёфтааст. Ҷуз Худованд ҳеҷ зоте ба ин қудрат надорад. Пас оё ӯ таъоло лоиқи парастии нест? Албатта, ҳаст.

Агар Аллоҳтаъоло барои Офтобу Моҳтобу ситорагон чунин як низоми муайян ҷорӣ намекард, ҳаёт барои башар имконнопазир мегардид. Локин чунин рӯз, албата, омаданист, ки онро қиёмат гӯянд ва кай омадани он танҳо ба Худованди бар ҳама чиз доно маълум асту халос.

وَأَيُّهُمْ أَنَا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفَلَكِ الْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾

Ва аяту-л лаҳум аннā ҳамалнā зуррийятаҳум фи-л фулки-л-машҳун. 41.

41. Ва нишонаи дигар барои онҳо ин аст, ки ҳаройина, Мо насли онҳоро дар он киштии пуркардашуда бардоштем.

Нишонаи дигаре, ки ба қудрати комили Аллоҳтаъоло далолат мекунад, ин аст, ки Парвардигор баҳрҳоро барои бардоштани шино намудани киштиҳо мусаххар гардонидаст. Аз ҷумла, аввалин киштие, ки дар олам пайдо шуд, киштии Нӯҳ (а) буд, ки ӯ аз муъминон ва дигар ҷонварони ҷуфт-ҷуфт гирифташуда пур буд. Аллоҳ онҳоро ба воситаи киштӣ аз тӯфони ҳалоккунанда наҷот дод. Баъд аз тӯфон ба ғайри онҳо дигар ягон зуррияи Одам (а) дар рӯи Замин боқӣ намонд. Инчунин Худованд ба Нӯҳ (а) амр намуд, то аз ҳар як ҷинси ҳайвон як ҷуфти бо худ бигирад ва зиндагиро аз сари нав дар рӯи Замин баъди тӯфон давом бидиҳад. Агар на, Валлоҳу аълам тухми инсон аз рӯи Замин бардошта мешуд. Ин буд, ки насли инсон баъди тӯфони Нӯҳ (а) то имрӯз боқӣ монд. Дар ин мазмун ишораи дигаре ҳам ҳаст, ки ин насли инсон то рӯзи қиёмат боқӣ мемонад.

Дар ояти зер Аллоҳтаъоло бори дигар бар бандагони Худ миннат ниҳода фармудааст ...

وَحَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾

Ва халақна̄ лаҳум-м мим мишлӣҳӣ ма̄ яркабӯн. 42.

42. Ва монанди киштӣ аз барои онҳо он чиро офаридем, (ки) бар он савор мешаванд.

Яъне Аллоҳтаъоло мефармояд, ки ба монанди он киштии Нӯҳ (а) киштиҳо офардем. Ин чиҳоз маҳз барои шумо сохта шуд, то ба он нишаста барои иҷрои мақсуди хеш аз ҷое ба ҷое равед. Дар ин оят офаридани (халқ кардани) киштӣ ба сӯйи Ӯ таъоло нисбат дода шудааст, беасос нест, зеро ҳеҷ Зоте ғайри Аллоҳтаъоло соҳиби сифати Офаридгорӣ (холиқ будан) нест. Бесабаб нест, ки дар урфият мегӯяд «Инсон киштӣ сохт», яъне инсон ба ҳаракат ва амали худ фақат чизеро «месозад», лекин офаридан (халқ кардан) аз Худост. Агар Парвардигор иродаи офаридан накунад, инсон ҳеҷ чиз «сохта» наметавонад.

Дар ин мазмун Ибни Аббос (раз) мегӯяд, ки мурод аз ибораи “монанди киштӣ” ин уштур ва ҷамии маркабҳои (воситаҳои саворшавии) дигар аст, ки дар рӯйи Замин мисли киштӣ хизмат мерасонанд. Хулоса, он ҳамаро Аллоҳ барои ҳоҷатбарории инсонҳо биёфарид.

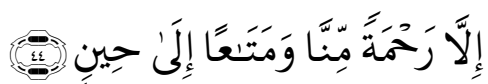
وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ ﴿٤٣﴾

Ва ин-н-нашаъ нуғриқҳум фа лā сарӣҳа лаҳум ва лā ҳум юнқазӯн. 43.

43. Ва агар хоҳем онҳоро ғарқ кунем, пас, фарёдрасе барои онҳо набошад ва на онҳо халос карда шаванд,

Хости Аллоҳтаъоло будааст, ки як мушти хок, яъне фарзанди Одам (а) баҳрҳои беканору пурхавфу хатарро тай мекунад, ҳол он ки дар асл инсонӣ заъиф ва киштиҳои бузург дар муқобили ин баҳрҳо дақиқае истодагарӣ карда наметавонанд. Ин ҳама аз қудрати Парвардигори банданавоз аст, ки киштиҳо дар дарё ва баҳрҳо шино мекунанд. Агар Аллоҳтаъоло иродаи ғарқ сохтани киштиро кунад, кӣ метавонад онро дар миёнаи баҳр начот диҳад? Аз меҳрубонӣ ва маслиҳати Аллоҳтаъоло будааст, ки мусофирони киштиро эмин нигоҳ доштаю зери тақозо ва ҳикмати Худ гирифта, то дар фурсату вақти муайяни хостаи Худ нигоҳ медорад.

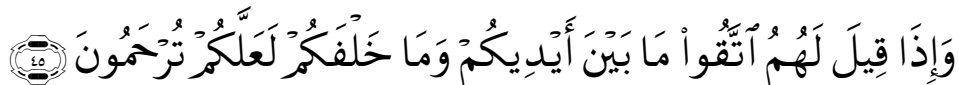
Мутаассифона, на ҳама ин нишонаҳо ва неъматҳоро мефаҳманду на ҳама шукронаи онро ба ҷой меоранд.

Иллā раҳмата-м миннā ва матāъан иллā ҳи́н. 44.

44. магар ба раҳмати Мо ва барои баҳраманд сохтан то вақти марг.

Эзоҳи ин оят дар боло гузашт. Давоми эзоҳ ин аст, ки агар ба инсонҳо ҳангоми сафари баҳр, ғарқ шудан таҳдид кунад, ҳеҷ кас ба чуз Аллоҳтаъоло онҳоро наҷот дода наметавонад. Ин раҳмати Офаридгор аст, ки онҳоро то расидани аҷалашон куҷо ки бошанд, чи дар бар ва чи дар баҳр дар амон нигоҳ медорад. Албатта, нишастану баҳра бурдани мардум аз киштии болои баҳр ва шино намудани онҳо бо борҳояшон аз қудрати Аллоҳтаъоло будааст, ки ба макони мақсуди худ мерасанд. Роҳнамои дар шабу рӯз ва барои сайри киштӣ ҳавои мувофиқро он Зоти пок халқ намекард, кӣ метавонист халқ кунад? Ё Худоест қодиру карим ва барои бандагони Худ раҳим. Аммо, мутаасифона, бандагоне ҳастанд, ки...

Ва изā қила лаҳуму-т-тақу mā байна айдикум ва mā халфакум лаъаллакум турҳамун. 45.

45. Ва чун ба онҳо гуфта шавад, ки аз он чӣ ки пеши рӯи шумост ва аз он чӣ ки аз ақиб мегузored, битарседу иҷтиноб кунед, то шояд шумо раҳм карда шавед. (Чаро қабул надоранд?)

Баъд аз он, ки Аллоҳтаъоло инсонҳоро бо далелҳои қотеъ ва бо лутфу раҳмати беинтиҳои Худ панд дод, бори дигар дар ояти мазкур ба бандагонаш хабар мерасонад, ки бо вучуди ин қадар далелҳои равшан ҳоло ҳам инсонҳое ҳастанд, ки панд намегиранду худро гумроҳ сохтаанд.

Аз ҷумла, агар ба мушрикони Макка гуфта шавад, ки аз ғазаби Худо битарсед ва аз азобҳое, ки бар сари умматҳои гузашта омада буд, ибрат гиред, панд намегиранд. Барои қавмҳои пешин ҳам расулҳо омада буданд, вале онҳо пайғамбаронро дурӯғӯ ҳисобиданд. Дар натиҷа ба балоҳои азим дучор шуда ба ҳалокат расиданд. Шумо ҳам худро аз азоби ин дунё, олами барзах ва аз азоби рӯзи қиёмат барҳазар созед. Шояд он вақт ба шумо раҳм карда шавад. Мутаассифона, онҳо то андозае худро

гумроҳ сохтаанд, ки аз рӯи кибр ба шунидани ин гуна насиҳатҳо рағбат надоранд. Кибру ғурур дар ғӯши онҳо чунон пунбаи ғафлат задаст, ки мавъизаю насиҳат ба ғӯши онҳо, чуноне ки дар ояти зер мефармояд, таъсир намебахшад.

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِّنْ آيَةٍ مِّنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾

Ва ма таътиҳим-м мин аяти-м мин айāti Раббихим иллā кāну ъанҳā муъризйн. 46.

46. Ва ба онҳо ҳеч ояте аз оятҳои Парвардигори онҳо намеояд, магар ин ки аз он рӯйгардон бошанд.

Ҳар қадар, ки Аллоҳтаъоло барои тавҳиду тасдиқи Пайғамбари Худ (с) аломатҳои бурҳонҳо ва муъҷизаҳои бузург таъйиду таъкид кунад ҳам, мушрикони фикр накарда, онро нодида мегиранд. Ба дурӯғ ҳисобидани рисолат (пайғамбарӣ) рӯи оварда, даст ба мазоҳу истехзои расулони мезанад. Ин аст одати мушрикони мутакаббир, ки аз омадани пайғамбарон ҳеч манфиъате намебардоранд.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا

أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٤٧﴾

Ва изā қила лаҳум ағфиқу мим ма разақакумуллоҳу қола-л-лазйна кафару лил лазйна āманӯ анутъиму ма-л лав яшāуллоҳу атъамахӯ ин айтум иллā фи зālāли-м мубйн.47.

47. Ва чун ба онҳо гуфта шавад: «Аз он чӣ шуморо Аллоҳ додааст, харч кунед, ононе ки кофир шуданд, ба ононе ки имон оварданд, гӯянд: «Оё касеро, ки агар Аллоҳ мехост, ўро таъом меод, мо ўро таъом диҳем?». Нестед шумо (кофирон) магар дар гумроҳии ошкор.

Агар ба ин тоифае, ки дар боло сифаташон гузашт, насиҳат карда шавад, ки аз он чи Аллоҳтаъоло ба шумо ато кардааст, ба бечорагону ҳоҷатмандон нафақа диҳед, ба Худо кофиршудагон дар ҷавоб ба муъминон мегӯянд, ки мо аз моли худ, ба онҳое, ки Аллоҳтаъоло онҳоро фақир гардонидаст, садақа бидиҳем? Ҳаргиз, чунин нахоҳем кард. Шумо (муъминон) ошкоро гумроҳ

ҳастед, оё инро намедонед, ки агар Аллоҳ мехост онҳоро ҳам мисли мо тавонгар месохту таъом медод?

Ибни Аббос (р) мегӯянд: «Дар Макка як гурӯҳи зиндиқҳо (кофирҳо)-и сарватманд буданд, ҳар гоҳе ба онҳо гуфта мешуд, ки аз зиёдати моли худ ба мискинон садақа кунед, дар ҷавоб мегуфтанд: «Ба шумо чӣ шуд ки ин қадар аз моли мо тамаъ мекунед? Қасам ба Аллоҳ, ҳаргиз ин корро мо намекунем, чӣ шахсонеро, ки Аллоҳтаъоло фақиру нотавон сохтааст, мо таъом бидиҳем?! Ин молҳоро мо худ меҳнат кардаву барои худ дастрас намудаем, чунон ки шумо мегӯед, Аллоҳ қодир аст, пас ин фақиронро ӯ таъом диҳед!» Ин мушрикони сафиҳ (камфаҳм) намедонистанд ё донистан намахостанд, ки хазинаҳои осмону Замин ва ризқу рӯзӣ ҳама дар тасарруфи Холиқи ягона аст. Аз иродаи ӯ таъолост, ки барои ибтило (имтиҳон) баъзеро ғанӣ ва баъзеро фақир гардондааст, то дар зоҳир бубинад, ки ғанӣ ба фақир чӣ гуна меҳрубон аст ва фақир дар муқобили камбағалии худ чӣ гуна сабру шикебой нишон медиҳад. Манъ кардани Аллоҳ молро аз фақир аз рӯйи бухл нест. Ҳамчунин амр кардан ғаниро ба садақа додан ба фақир аз рӯйи ҳоҷатмандии ӯ таъоло нест. Ин ҳама муомила аз рӯйи имтиҳон зоҳиран сурат мегирад. Ин иродаи Аллоҳтаъолост. Ба иродаи Аллоҳтаъоло ҳеҷ кас эътироз карда наметавонад ва ҳукми ӯ чуну чаро надорад.

Ояти зер низ аз ёвагӯии кофирон ҳарф мезанад.

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدِ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٨﴾

Ва яқуллуна матā хāзал ваъду ин кунтум содиқин. 48.

48. Ва (кофирон) мегӯянд: «Агар аз ростгӯён ҳастед, ин ваъда (қиёмат) кай ба амал меояд?».

Ҳар гоҳе ба онҳо аз боби қиёмат, сахтии он рӯз ва азобу ҷазои он мавъиза карда шавад, ба ҷои дарси ибрат гирифтани барои он рӯз омодашудан бепарвоёна ва бошитоб ин суханро дурӯғ ҳисобида, мегӯянд, ки он чи шумо аз қиёмату даҳшатнокии он рӯз моро хабару ваъда медиҳед, агар шумо ростгӯй бошед, пас ба мо бигӯед он рӯз кай ба вуқӯъ меояд?

Ояи зерин ҷазои чунин ашхосро баён месозад. Онҳо омадани он рӯзро дур наҳисобанд, зеро омадани чунин рӯз қариб аст:

مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾

**Мā янъуруна иллā сайъата-в вāъидатанъ таъхузуҳум ва
ҳум яҳиъсимун. 49.**

**49. Интизорӣ намебаранд, магар як наъраи сахтро, онҳоро дар
ҳоле бигирад, ки дар муъомилоти худ хусуматкунандагон
бошанд,**

Аз аввал чунин омадааст, ки расулони Аллоҳ мардумро ба сӯи ваҳдат даъват мекарданд. Куффор зиддият нишон медоданду бепарвоёна ба корҳои худ, бо хусумати байни ҳамдигар машғул мешуданд. Аз азобе, ки онҳоро тарсонида мешуд, ҳарос намекарданд, зеро ба он боварӣ надоштанд. Ногоҳ ғайри интизору чашмдошти онҳо азобу фоҷиа дар шаклҳои гуногун ба сари онҳо воқеъ мегашт, ки ҳама ба ҳок яксон мегардиданд.

Аммо Ибни Касир навъи ҳалоки кофиронро чунин баён намудаанд: «Мусаллам аст, ки кофирон аз давлату сарват, сиҳатмандӣ ва дигар хоҳишоти нафсонӣ бархурдору аз тарзи зиндагонии худ ризоанд. Бинобар ин, мавъиза бар онҳо таъсир набахшад, ҳатто аз шунидани насихат писханд мекунанд. Онҳо фориғболона ба тиҷорату хусумат ва дигар корҳои худ тавре машғуланд, ки гӯё дар ин дунё ҷовидон мемонанд ва ҳеҷ кас гӯё ба онҳо сару кор надорад. Ногоҳ садои бадҳайбати сури Исрофил онҳоро дар таҳлука меандозад ва ҳама ба чанги гирои марг супорида хоҳанд шуд. Дигар пушаймонӣ фоидае ба онҳо набахшад». Ин маъниро ояти зер идома медиҳад...

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ

**Фа лā ястатӣъуна тавсията-в ва лā илā аҳлиҳим
ярҷиъун.50.**

**50. пас, он гоҳ ҳеҷ васияте натавонанд (қунанд) ва на ба аҳли
худ бозгашта тавонанд.**

Валлоҳу аълам, мазмуни ояти карим чунин аст. Дар ҳақиқат бар сари он шахоне, ки сифаташон дар боло гузашт, он балоҳое, ки Расулон аз омадани онҳо огоҳашон карда буданд чи ба тариқи умум ояд ё ба тариқи фардӣ, ё ин ки дар охир он балои оламшумул, яъне сури Исрофил (а) дамида шавад, дигар барои шахсони номбурда фурсате муяссар нашавад, ки кореро бо ҳамдигар васият кунанд. Ҳатто дигар, агар беруни хона бошанд, наметавонанд ба назди аҳлу аёли худ раванду бо ҳамдигар хайру хуш намоянд.

Дар мазмуни ҳадис омад, ки агар соати қиёмат фаро расад, он чунон аст, ки ду мард либосеро барои хариду фуруш пеши худ кушода бошанд, дигар фурсат нашавад, ки онро қатъ намояд. Ё фарде обро барои нӯшидан таёр карда бошад, дигар вақте наёбад, ки он обро бинӯшад ва ё инсоне луқмаи нонеро ба сӯи даҳон хоҳад барад, ин ба вай муяссар нагардида, сур дамдида мешавад ва ҳама кор дар нимроҳа мемонад. Бо дамдидани сури аввал ҳама ба ҷуз Офаридгор ҷон аз қолиб тижӣ созанд.

Ояти зер давоми оятиҳои қаблӣ буда дар он Худованд фармудааст, ки...

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ ﴿٥١﴾

**Ва нуфиха фи-с-сӯри фа изаҳум-м мина-л аҷдаъи илā
Раббиҳум янсилун. 51.**

**51. Ва дар сур дамида шавад, пас, ногаҳон онҳо аз қабрҳо ба сӯи
Парвардигори худ шитобанд.**

Тибқи баъзе ривоятҳо дамидани сур ду маротибааст. Бо дамидани сури якум мардум бесаранҷом шуда ҷон ба ҳақ таслим мекунанд, бо дамидани сури дуввум, ки онро сури баъсу нушур гӯянд, ҳама мардум аз нав зинда карда шаванд ва ҳама аз инсони аввалин то инсони охирин сар аз хоки тира бардошта, аз қабрҳо хориҷ шаванд ва бо шитоб ба маҳшаргоҳ назди Парвардигор ҳозир гарданд. Вақто ки дурӯғҳисобандагони Қиёмат чунин рӯзи пурдаҳшатро аёнан мебинанд, бо ҳасратҳои ҷонгудоз ...

قَالُوا يَوَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ

الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾

**Қолу йā вайланā май баъаъанā мим марқадинā. Хāзā мā
ваъада-р Раҳмāну ва садақа-л-мурсалун. 52.**

52. Гӯянд: «Эй вой бар мо, аз хобгоҳамон кӣ моро барангехт?». (Ба онҳо гуфта мешавад): «Ин аст он ҷӣ Раҳмон (Аллоҳ) ваъда карда буд ва пайгамбарон рост гуфта буданд».

Зимни маънои ояти мазкур дар «Тафсири ҷалолайн» чунин омадааст, ки дар он рӯзи пурдаҳшат ин «Эй вою аламу ҳасрат бар мо бод!»-ро, кофирон мегӯянд. Яъне онҳо чи қадар азобе, ки дар

олами барзах (қабрҳояшон) дида бошанд, он нисбат ба ҷазаъи (бесаранҷомии) баъди сури охир барояшон осон намуда меғӯянд, ки эй вой бар мо, кӣ моро аз «оромгоҳамон» бедор намудаву ба чунин рӯзи пурдаҳшат гирифтор сохт?

Дар тафсири Ибни Касир омада, ки азоби алами олами барзах (байни дунё ва қиёмат) нисбат ба азоби рӯзи қиёмат чун хобу роҳат менамояд. Бинобар ин, ҳар гоҳе кофирон чунин садои ҷонсӯзро баъди дамидани сури Исрофил (а) мебароранд, фариштагон дар ҷавоби онҳо меғӯянд, ки пайғамбарони Худо паи ҳам омаданд, дар ин хусус шуморо хабар доданд ва онҳо ростгӯӣ буданд, аммо шумо ба онҳо бовар накардед «Ҳоло ин ҳамон ваъдаи Аллоҳтаъоло, (яъне зинда гардонидани баъд аз миронидан) аст, шумо дурӯғҳисобандагони ин рӯз акнун зинда гардидед, то ки ба чашми худ бинеду мавриди ҳисобу ҷазо қарор дода шавед».

Кофирон ин ҳолатро дида, ба хато ва гуноҳи худ иқрор мешаванд, вале дигар чӣ фоида?

Ояи навбатӣ аҳволи рӯзи қиёматро баён месозад.

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾

**ИӢ кӑнат иллӑ сайҳата-в вӑҳидатан̄ фа изӑ ҳум
ҷамӑъу-л ладайнӑ муҳҷарӯн. 53.**

53. Воқеаи рӯзи қиёмат, ба ҷуз як овози сахт чизе набошад, пас, он гоҳ ҳамаи онҳоро ҷамъ оварда, назди Мо ҳозир карда шаванд.

Зинда гардонидани амвот (мурдагон) пеши Офаридгор кори мушkil нест. Бо амри Аллоҳтаъоло бо як сайҳаи (овози) Исорфил (а) қиёмат қоим мегардад ва халоиқ (инсу ҷин) аз аввалин то охирин нафар аз нав зинда гардида, назди Холиқи худ барои ҳисобот додани амалҳояшон ҳозир карда мешаванд.

Дар ҳошияи «Ас-Совӣ бар тафсири Ҷалолойн» омадааст, ки (сайҳа) овози сури Исрофил (а) аст. Он чунин бошад: «Ай устухонҳои пӯсидаи дар ҳам рехта ва ай пайвандҳои аз ҳам ҷудошуда ва ай аҷзои аз ҳам дурафтида ва ай мӯйҳои дарҳам рехта, Аллоҳтаъоло ба шумо амр кард (мекунад), ки шумо барои фасли қазо, (рӯзи Қиёмат) албатта, ба ҳам ҷамъ шавед». Баъди чунин нидо ҳама маҷмӯан дар майдони маҳшар назди Аллоҳтаъоло ҳозир мегарданд.

Дар ояҳои оянда тариқи ҷазову подош ва аҳволи аҳли Ҷаннату Дӯзах зикр гардидааст.

﴿٥٤﴾ فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

**Фа-л-явма лā тузламу нафсуи шай-ав ва лā туҷзавна
иллā мā кунтум таъмалун. 54.**

**54. Пас, имрӯз бар ҳеҷ нафс ҳеҷ ситае карда нашавад ва подош
дода намешавед, магар мувофиқи он чӣ мекардед.**

Дар он рӯз подоши амалҳои нек ва ҷазои амалҳои бад аз рӯйи
адли Илоҳӣ сурат мегирад. Ба ҳеҷ кас зулм карда намешавад.
Ҳама мувофиқи амалҳои кардаашон ҷазо ё мукофот мегиранд. Ҳеҷ
як амали хайр сарфи назар карда нашавад ва гуноҳи касе бар каси
дигаре, агар зулм накарда бошад, зам карда нашавад. На аз
ҳасаноти касе кам ва на бар гуноҳҳои касе зиёдатӣ гузошта шавад.
Ҳар ки дар номаи аъмолаш хайреро бинад, пас бояд
алҳамдулиллоҳ гӯяд, агар ғайри инро ёбад, ба ғайри худ ҳеҷ касро
маломат накунад.

Оятҳои баъдӣ аз аҳли Ҷаннат сухан оғоз намудаанд

﴿٥٥﴾ إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَاكِهُونَ

Инна асҳāба-л-Ҷаннати-л-явма фӣ шуғулии фāкиҳун. 55.

55. Албатта, он рӯз аҳли Биҳишт дар коре шодон ҳастанд.

﴿٥٦﴾ هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلِّ عَلَى الْأَرْبَابِ مُتَكُونَ

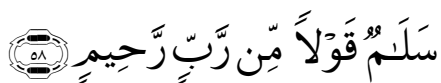
**Ҳум ва азвāҷухум фӣ зилāлин ъала-л-арбōики
муттакиун.56.**

**56. Онҳо ва занони онҳо дар сояҳо (ва) бар тахтҳо
таъяқунандагон бошанд.**

﴿٥٧﴾ هُمْ فِيهَا فَكِهَةٌ وَهُمْ مَا يَدْعُونَ

Лаҳум фӣҳā фāкиҳату-в ва лаҳум-м мā яддаъун. 57.

**57. Онҳоро дар Биҳишт меваҳо ҳаст ва онҳорост он чӣ талаб
доранд.**

Салāмун қавла-м ми-р-Рабби-р Раҳ'им.58.

58. Аз ҷониби Парвардигори меҳрубон (барои онҳо) «Салом бодо» гуфта мешавад.

Онон, ки ба фазли Илоҳӣ дар рӯзи Ҷазо даъват ба Ҷаннат шудаанд, дар боғҳои Ҷаннат машғули истифода аз лаззатҳо ва неъматҳои Биҳишт ҳастанд. Онҳо ба истеъмоли неъматҳои Ҷаннат ва шунидани овозҳои хушу форам ва дигар неъматҳо шод буда, дигар ба хотири онҳо ғаму андӯх намегузарад. Зеро онҳо ба ҳубӣ медонанд, ки лутфи Илоҳӣ ба онҳо насиб гардидааст ва ҷовидона дар Биҳишти анбарсиришт боқӣ хоҳанд монд.

Дар Ҷаннат барои биҳиштиён ҳар гуна айши дилхоҳ вучуд дорад, ки аз тасаввури инсонҳо болост. Онҳое, ки ба Ҷаннат мушаррафанд, нафарҳое ҳастанд, ки камбудиҳову машаққатҳои дунёи фониро паси сар кардаанд. Дигар онҳо дар Ҷанат мушқилот надоранд. Аз ҷумлаи яке аз маишатҳои Биҳишт ин аст, ки мардон бо занони худ дар як олами саршор аз меҳру муҳаббат, шодию нишот, зери сояҳои хушу гуворо ба рӯйи тахтҳои роҳатбахш таъаза, бо ҳам нишастаанд. Дигар ба онҳо на гармии саҳти Офтоб таҳдид мекунаду на сармои қаҳратун. Чи гуна таъомро орзу кунанд, барояшон муҳайё аст. Барои ёфтани меваи табъи дил заҳмат намекашанд. Хулоса, ҳарчиро ки ҳавас намоянд барояшон дарҳол ҳозир гардонида мешаванд.

Аз мазмуни оятҳои боло ва инчунин аҳодис пайдост, ки фарди ҷаннатӣ чӣ орзуе, ки кунад, он бе ҷавоб нахоҳад монд ва ҳатто аз он ҳам зиёдтар соҳиб хоҳад гашт. Занонро одат ин аст, ки меҳроҳанд чеҳраи зебо, қаду қомати мавзун ва хулоса хушрафтору ширингуфтор ва соҳиби тамоми ҳусну зебӣ бошанд, то писанди шавҳарони худ қарор гиранд. Ҳамчунин орзу мекунанд, ки шавҳарони онҳо ҳам дар зебӣ нуқсон на дошта бошанд ва ғайра. Худованди таборак ва таъоло барои муваффақ гардидан ба ин неъматҳо барои шумо - хоҳарони меҳрубон дар Қуръони карим роҳро равшану раҳро бароронд баён намудааст. Роҳи расидан ба мақсадҳои наҷиб ин аст, ки агар аҳкому аркони шариятро барои ризои Худо ба ҷо биёранд, ва ба ин васила дохили Ҷаннат шаванд, он гоҳ ҳар он чӣ, ки орзу намоянд, Аллоҳ таъоло чандин қарат зиёдтар барои онҳо арзонӣ мефармояд.

Дуо кунем, ки Аллоҳ таъоло тавфиқи шуморо зиёда ва аз неъматҳои Ҷаннат мову шуморо баҳравар бигардонад. Омин!

Аз он неъматҳои Ҷаннат, ки дар ояҳои 55, 56 ва 57 зикрашон гузашт, неъматҳои бебаҳо ин аст, ки Аллоҳтаъоло дар ояи 58-ум фармуд. Ин саломии Офаридгор ба ҷаннатиён аст, ки ӯ бевосита сурат мегирад ва ӯ ба воситаи фариштагон. Худо донотар аст.

Тибқи мазмуни ҳадиси шариф, ки Ибни Моҷа ривоят кардааст, аз Расулulloҳ чунин омада: **«Он замоне, ки аҳли Ҷаннат ба неъмаҳои он машғул ҳастанд, Нуре ба онҳо рӯзи ҷумъа таҷаллӣ мекунад ва ҳама сар ба боло мекунаду мебинанд, ки Парвардигори оламиён ишонро ба дидори ҳудаш мушарраф гардонндаасту меғӯяд: «Ассалому алайкум ӯ аҳли Ҷаннат».** Ин аст мазмуни «Саломун қавлам мир раббир раҳим». Пас ӯ таъоло ба сӯи ҷаннатиён назар мекунад ва ҷаннатиён бошанд, ба сӯи Парвардигори худ назар мекунанд. Чун аҳли Ҷаннат ба сӯи Парвардигор назар месозанд, аз шавқи дидор дигар ба ягон неъматҳои Ҷаннат илтифот намекунанд, зеро беҳтарин неъматҳои аҳли Ҷаннат дидори Парвардигор аст. То вақте ки парда пеши назарашонро нагирад, онҳо бо он неъматҳои дидор дар лаззатанд. Аммо барои Ҷаннату аҳли он нуру баракати ӯ таъоло то ҷумъаи дигар боқӣ хоҳад монд.

Дар ҳамин ҷо Аллоҳтаъоло зикри Ҷаннату неъматҳои ӯро барои муттақиён бо услуби ин сура ба поён расонида, ҷазою аҳволи ашқӣ (бадбахтон)-ро бо оятҳои зер оғоз менамояд:

وَأَمْتَرُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمَجْرُمُونَ ﴿٥٩﴾

Вамтāзу-л-явма айюҳа-л-мучримун. 59.

59. (Барои кофирон гуфта шавад:) «Эй мучримон, имрӯз ҷудо шавед!».

Чун рӯзи қиёмат ҳама ба назди ҳолиқи худ ҳозир мешаванд, барои дилқубӣ ва сарзаниши кофирон пеш аз он ки дохили нор шаванд, ба онҳо назди шоҳидҳо гуфта мешавад, ки ай мучримон, шумо имрӯз аз муъминон ҷудо шавед, ки шумо аз неъматҳои Биҳишт бебаҳраед! Вақто ки аз байни муъминон кофирон ҷудо мешаванд, Худованд ба онҳо хитоб намуда чунин меғӯяд:

﴿أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَبْنَى ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ

عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾

❖ **А-лам аъҳад илайкум йā банӣ Ӓдама ал лā таъбуду-ш-шайтōн. Иннаҳу лакум ъадувву-м мубин. 60.**

60. Эй фарзандони Одам, оё ба шумо аҳд накарда будам, ки шайтонро парастии макунед, зеро ӯ барои шумо, албатта, душмани ошкор аст -

Яъне оё шуморо ба василаи расулони Худ (а) аз азоби чунин рӯз барҳазару васият накарда будам? Оё расулони Ман (а) борҳо шуморо панд надоданд, ки ҳаргиз шайтонро итоат макунед, ки ӯ шуморо ба сӯи маъсият меҳонаду барои шумо ӯ душмани ошкор аст? Ў то шуморо дохили Ҷаҳаннам нагардонад, ором намегирад. Шумо шайтонро итоат макунед...

وَأَنْ أَعْبُدُونِي ۚ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦٠﴾

Ва аниъбудуни. Ҳāzā sirōṭu-м мустақим. 61.

61. ва он ки Маро бипарастед, роҳи рост ин аст?

Дар давоми ояти боло Аллоҳтаъоло мефармояд, ки оё ба забони расулони Худ (а) ба шумо аҳд накарда будам, ки агар хоҳед, ки динатон ҳаққу роҳатон мустақим ба сӯи Ҷаннат бошад, танҳо Манро - Аллоҳи ягонро итоату парастии кунед?

Шумо бошед дар роҳи ғайри аҳду паймон рафтед, ба насиҳати Ман амал накардед, шайтон шуморо чи амре кард итоат намудед.

وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

Ва лақад азалла минкум чибиллаи каџиро. А-фа лам тақуну таъқилун. 62.

62. Ва албатта, Шайтон аз шумо халқи бисёреро гумроҳ сохт, оё намедонистед?

Дар ҳақиқат шайтон чи аз байни шумо ва чи аз мардумони аз шумо пеш гузашта, бо васвасаи худ гурӯҳи бисёреро аз роҳи ҳидоят ба роҳи залолат кашонда гумроҳ намуда буд. Оё шумо ақл доред мефаҳмед, ки киро тобеъ шудаед? Оё намедонед, ки ин зиндагонии шумо муҳолифи амри Аллоҳ ва хилофи шариъати фиристодаи Ўст? Агар шумо ба фармони Аллоҳ гӯш надихед, аз итоати шайтон даст накашед ва бо ҳамин кибру ғурур аз олам гузаред, барои шумо ва амсоли шумо инсонҳо Аллоҳтаъоло дар ояти зер чунин фармудааст:

هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٢﴾

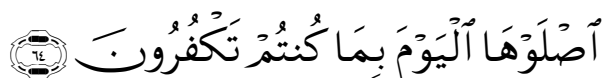
Ҳазиҳи Ҷаҳаннаму-л-лати кунтум туъадун. 63.

63. Ин Ҷаҳаннам он Ҷаҳаннамест, ки шуморо дар дунё ваъда дода мешуд.

Яъне гурӯҳе, ки шайтонро итоат намуданд, дар натиҷа меҳоханд ё на, воридаи Ҷаҳаннамашон мегардонанд ва дар ҳамин асно Аллоҳтаъоло ё гурӯҳи фариштагон ба онҳо меғоянд, ки ин ҳамон оташи Ҷаҳаннам аст, ки расулони Аллоҳ шуморо аз он хабару ваъда дода буданд, аммо шумо бошед, онҳоро дурӯғгӯй меҳисобидед. Акнун бо чашми худ бубинед, ки он ваъдаву ваъид ҳаққасту рост.

Ассовӣ дар ҳошияи тафсири «Ҷалолайн» чунин меорад: «Ин сухани аламовару пушаймонӣ орандаро ба кофирон, вақто ки оташи ҷаҳаннамро бо чашмашон мебинанд, гуфта мешавад, ки пушаймони онҳоро бисёр зиёд мегардонад, вале чӣ суду чӣ фоида?».

(Парвардигоро, аз чунин рӯз ба сӯи Худат паноҳ мебарем) Илова бар ин, боз ба онҳо гуфта мешавад:

Иславҳа-л-явма би ма кунтум такфурун. 64.

64. Имрӯз, ба сабаби он ки (амали) куфр мекардед, дар он (Ҷаҳаннам) дароед.

Яъне кофирону мучримон (гунаҳкорон) вақто оташи Дузахро мебинанд, ба онҳо бо амри қатъӣ ва иҷрошаванда гуфта мешавад, ки дароед-дароед! Имрӯз рӯзи ба ин Ҷаҳаннам даромадани шумост. Шумо дар дунё худ кофир шудед, амалҳои куфрро ҳамеша ривочу равнақ медодед. Акнун он сабаби дохили Ҷаҳаннам шудани шумо гардид. Пас кофирон хоҳам нохоҳам воридаи нори Ҷаҳаннам мегарданд.

Афсӯс, ки ашхоси номбурда бо ин қадар панду насиҳат хулосаи зарурӣ намебароранд. Фарқи нафъу зиён ва саодату шақоватро намекунанд, ё кардан намеҳоханд. Мушоҳида мегардад, ки бисёриҳо ҳама ин панду насиҳатро хуб дарк месозанд, вале дар фикри ободии охират набуда, фориғболӣ зоҳир мекунанд.

Хулоса шахсоне ки куфрро ихтиёр карданд ва бе тавба аз ин дунё рафтанд, ба мазмуни ин оят, албатта, воридаи Дӯзаханд. Худовандо, аз чунин рӯз ба худат паноҳ мебарем. Омин!

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا

يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾

Ал-явма нахтиму ъалā афвāҳиҳим ва тукаллимунā айдиҳим ва ташҳаду арчулуҳум би мā кāну яксибун. 65.

65. Имрӯз бар даҳонҳои онҳо муҳр мениҳем ва дастҳои онҳо ба Мо сухан мегӯянд ва пойҳои онҳо ба он амале, ки мекарданд, гувоҳӣ медиҳанд.

Рӯзи қиёмат боз расвоии дигаре бар сари чунин тоифа гарон хоҳад буд. Агар чунин тоифа аз ҷурму гуноҳҳои худ ба забон иқрор кардан хоҳанд ё нахоҳанд, фарқе надорад. Зеро тавре Ё таъоло мефармояд, ба даҳони онҳо муҳр зада шудааст, яъне онҳоро ҳамчун гунг гардонида, ба дасту пою дигар аъзои онҳо амр карда мешавад, ки дар сухан дароянду, ба гуноҳҳои соҳиби хеш иқрор шаванд. Бо қудрати Аллоҳтаъоло ҳама аъзои инсон ба сухан даромада, аз он чи дар дунё содир кардаанд, як-як маълумот хоҳанд дод.

Ибни Ҷарири Табарӣ аз Абӣ Мӯсои Ашъарӣ ривоят мекунад, ки дар он рӯз куффор (кофирон) ва мунофиқон барои ҳисоби шуданашон хонда мешаванд. Чун ба онҳо гуноҳхояшон арз карда мешавад, мункир шуда мегӯянд: «Ай Парвардигор, қасам ба Зоти поки Ту, он чи малоик ба номи ман навиштаанд, бар зидди ман аст. Ман чунину чунон накардаам». Пас малоик аз ӯ мепурсанд. «Оё дар фалон чо фалон корро накардӣ?». Мучрим бар дурӯғи худ истодагарӣ карда мегӯяд: «Қасам ба иззати Ту, ман чунин гуноҳро накардаам». Чун аз ин густоҳии хеш боз намомонад, пас бар даҳони ӯ муҳр зада мешавад. Он гоҳ тавре дар боло ишора рафт, аъзои ӯ дар сухан даромада, ҷурму гуноҳҳои соҳиби худро як-як баён менамоянд.

Хулоса, барои ҳар инсон шоҳидии аъзояш кифоякунанда аст, ҳол он ки дигар шоҳидҳо ҳам ҳаст. Ба ин мазмун дар сураи «Сачда» ду оят низ омадааст.

وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى

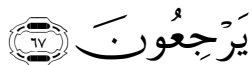
يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾

**Ва лав нашъу ла тамаснā ѓалā аъюниҳим фастабақу-с-
сиротā фа аннā юбсирӯн. 66.**

**66. Ва агар хоҳем, чашмҳои онҳоро небуд кунем, пас, ба сӯи роҳ
шитоб кунанд, пас, аз қучо бубинанд?**

Зимни ояти мазкур, валлоҳу аълам, Ў таъоло фармудааст, ки Мо ба инсон ду чашми бино додем, то оятҳои Қуръонӣ ва нишонаву аломатҳои қудрати Парвардигори худро дар олам бинаду фаҳмад. Роҳи ҳидояту саодати худро аз роҳи залолат фарқ гузорад. Ба роҳи мустақим, ки ўро ба Ҷаннат мерасонад, шитобаду шукргузори неъматҳои Парвардигори худ бошад. Бинобар ин, Ў таъоло гуфтааст, ки агар хоҳем ба таври ҷазо дар ҳамин дунё, чуноне ки дар қиёмат ба даҳони гунаҳкорон муҳр зада мешаваду дигар сухан гуфта наметавонанд, зоҳиран дилу чашмонашонро нобино месозем. Онҳо дигар роҳи ростеро ки ба Ҷаннат мерасонад, орзу кунанду барои дарёфти он шитоб намоёнд ҳам, онро намеёбад. Локин чунин роҳ (роҳи рост) барои ӯ дар ҳамин дунё муҳайё аст ва ихтиёр бо ўст, хоҳ худро шақӣ (бадбахт) гардонад, хоҳ саъид (некбахт).

وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا

**Ва лав нашъу ла масахнāҳум ѓалā макāнатиҳим фа
мастаѓбӯ музййа-в ва лā ярҷиъӯн. 67.**

**67. Ва агар хоҳем, суратҳои онҳоро дар қояшон масх (табдил ба
ҳайвон, санг ва ...) кунем, пас, аз он ҷо рафта натавонанд ва
бозгаштан ҳам натавонанд.**

Масх дигаргун сохтани сурат аст. Яъне Аллоҳтаъоло мегӯяд, ки қудрату тавоноии олий дорем, ки агар ирода кунем, бе мушкилӣ метавонем онҳоро мисли ҷимод (санг) дар қояшон масх намоем, ки дигар илоҷи ҷунбидану пешу пас рафтанро наёбанд. Аммо бахти баланди онҳост, ки Мо чунин накардем ва онҳоро аз аъзову қудраташон маҳрум насохтем, локин ин некбахтӣ барои онҳо як муҳлати муайяне буд бояд бо хубӣ истифода мебуданд. Чун ин неъматӣ додаи Худованд, яъне аъзоҳои бутуну солимиро зулм намуда дар ҷои лозиму савоб истифода набурданд, албатта, дар он рӯз аъзоҳо алайҳи соҳиби худ гувоҳӣ хоҳанд дод.

Баъди ин Ў таъоло далелҳоро бинобар қудрати худ барои масх кардани сурати инсон дар ояти зер чунин зикр каддаст...

وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾

**Ва ман-н нуъаммирху нунаккисху фи-л-халқи афалā
яъқилун. 68.**

**68. Ва ҳар киро (,ки хоҳем) умри дароз медиҳему дар офариниш
нагунсораиш мекунем, оё ақл надоранд?**

Онон, ки ба ин сухан (масх) бовар надоранд, пас бояд бидонад, ки масх, яъне тағйир додани сурат назди Ў таъоло ҳеч мушкилие надорад. Аз ин рӯ Офардигор мегӯяд, ки оё намебинанд шахсеро, ки ба ӯ умри дароз медиҳам, оҳиста-оҳиста умраш ба поён мерасад, ба тадриҷ қоматаш ҳам мегардад, қудрату тавоноияш кам гашта, ҳатто аз ҷиҳати ақл ҳам нуқсон пайдо мекунад ва рафта-рафта ба мисли даврони кӯдакӣ камақлу камқуввату камфаҳм гардида, ба нигоҳубини дигарон эҳтиёҷ пайдо мекунад? Оё ин масх (дигаргунии сурат) нест? Оё Зоте, ки бар масх гардонидани инсонҳо қодир аст, пас наметавонад онҳоро чунон кӯрдил бисозад, ки дигар роҳи ҳақиқатро набинад? Албатта, метавонад! Оё қодир нест неруи онҳоро дар ҷавониашон бигираду мисли санг гардонад, ки дигар на пеш рафта тавонанду на пас? Пас чаро фикр намекунанд, ки онҳо барои дунёи дигаре офарида шуданд? Инсон, ки аз ҳама ҷиҳат заъиф будааст, пас чаро ақлу фаросати худро ҷамъ намекунаду дар роҳи тоату ибодати Аллоҳи ягона сафарбар намекунад? Оё насиҳатҳои Куръонӣ бофтаву ҳаёлотӣ касест, ки ба ӯ эътибор намедиҳанд?

Ояти зер ақидаи мушрикони, ки мегӯянд фиристодаи Аллоҳ, яъне (Муҳаммад (с)) шоир аст, рад намуда фармудааст, ки...

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ^ج إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْءَانٌ مُّبِينٌ ﴿٦٩﴾

**Ва mā ъалламнāху-ш-шиъра ва mā ямбағи лаҳ. Ин ҳува
иллā зикру-в ва Қур-āну-м мубин. 69.**

**69. Ва ин пайгамбарро шеър гуфтан наёмӯхтем ва ӯро лоиқ
(ҳам) нест. Он чӣ бар ӯ омӯхтем, ба ҷуз панд ва Қуръони ошкоро
чизи дигаре нест.**

Аллоҳтаъоло бори дигар Фиристодаи Худ (с)-ро аз чунин тӯҳматҳо ҳимоя карда, фармудааст, ки пайғамбари Мо шоир нест. Барои ӯ (с) ҷоиз нест, ки шоир бошад. Он чи ӯ (с) меғӯяд, Қуръони (каломи) Худост. Шеър суҳанҳои мавзун буда, аз ҳаёлоту ваҳмҳо сохта шудааст. Қуръон ин ошкоро суҳани Аллоҳ аст, наметавон онро шеър номид, балки саропо панд аст. Қуръони карим аз монандсозӣ ба каломи башар бартар меистад. Шеър эҷоди инсон буда, аз нуқсон покиза нест. Як айби шеър ин аст, ки дар худ дурӯғро роҳ медиҳад. Ширинтарини он дурӯғтарини он аст. Каломи Раббонӣ бошад, аз ҳама нуқсон пок буда, ҳама ҳусн аст. Он чиро Он Ҳазрат (с) тиловат мекунад, ҳама панду насиҳати ошкорост. Қуръон зоҳиркунандаи ҳукмҳои шаръ аст.

Хулоса, Агарчи Муҳаммад (с) дабистон нарафта ва як мисраъ шеър эҷод накарда бошад ҳам, мушрикони ӯ (с)-ро шоир мегуфтанд, Фаразан савод меомухт ва ба шоирӣ ва саводноки машҳур мешуд, агарчанде ояти Қуръонро меҳонд ҳам яқинан ё лоақал ба дили рақибони ӯ (с) шубҳа меомаду мегуфтанд: «Дар ин замоне, ки маҳорати шеър боло рафтааст, ӯ расо бо савод шудаасту шоир шудаву шерхонӣ мекунад». Хулоса, аз мазмуни ояти мазкур чунин бармеояд, ки вақто ӯ (с) тарҷумони лисони ҳақиқат аст, барои таъйиди худ ба шеър гуфтан чӣ эҳтиёҷ дорад? Аллоҳтаъоло Қуръонро ба Расули Худ (с) барои он омӯхт, ки ...

لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَتَحَقِّقَ الْقَوْلَ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧٠﴾

Ли юнзира ман кона ҳаййа-в ва яҳиққа-л-қавлу ъала-л-кафирин.70.

70. То ҳар киро, ки зинда (муъмин) бошад, битарсонад ва суҳани ҳақ бар кофирон ҳуҷҷату собит шавад.

Яъне он чи Пайғамбар тиловат мекунад, он шеър набуда, балки ҳама панду ҳикмат аст. Онро ба мардум мерасонад, то касе дили зинда ва гӯши ҳақшунав дорад, аз ин Қуръон панд гирад. Нафъе, ки аҳли имон аз Қуръон мегиранд, дигарон гирифта наметавонад. Ҳамчунин Қуръонро тиловат кардани Расулуллоҳ (с) барои кулли куффору мушрикони, ки ӯ (с)-ро шоир мегуфтанд, ҷиҳати ба азоби Ҷаҳаннам маҳкум карданашон ҳуҷҷат хоҳад шуд.

Хулоса, ҳар касе, хоҳ муъмин ва хоҳ ғайри муъмин агар Қуръонро шунида панд гирад, Қуръон рӯзи қиёмат ба манфиати ӯ ва агар панд нагирад, бар зарари ӯ шохидӣ хоҳад дод.

Дар ин ҷо Аллоҳтаъоло ҳимояи Қуръон ва ҳабиби Худ (с)-ро бо назардошти ин сура муваққатан ба поён расонида, ба зикри ашъе гузаштааст, ки ба қудрати беитиҳои Ў далолат мекунад. Инак ояти зер яке аз он оятҳост:

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَمًا فَهُمْ لَهَا

مَلِكُونَ ﴿٧١﴾

А-ва-лам ярав аннā халақнā лаҳум-м миммā њамилат айдинā анъаман фа хум лаҳā маликун. 71.

71. Оё бо дидаи ибрат намебинанд, ки Мо барои онҳо бо айдино (дастҳо)-и Хеш чаҳорпоёнро офаридем, пас, онҳоро моликанд.

Он чи дар боло гузашт, нишонаҳои олами боло буд, аммо ончи дар ин оят меояд, мисолест аз олами кунунӣ. Инсон бояд Қуръонро бо эътибор бишунавад ва фаҳмад, ки Офаридгор барои ӯ чӣ эҳсони бузурге кардааст. Оё ӯ боре бо тадаббур ва ба чашми ҳақбин ба ашъи гирду атрофи худ назар намесозад ва мушоҳида намекунад? Аллоҳ мегӯяд, ки Мо чаҳорпоёну паррандагон ва ғайраро бе кӯмаки ҳеҷ нафаре бо қудрату тасарруфи Худ халқ намудем. Оё ин ба қудрати беинтиҳои Мо далолат намекунад? Илова бар ин лутфи хешро зоҳир сохта, инсонро молики чаҳорпоён гардонидем, ҳар гуна, ки инсон бихоҳад, онҳоро тасарруф намуда, хоҳад мефурӯшад ва хоҳад кор мефармояд ва ғайра. Оё ин ба ваҳдонияти Ааллоҳи бузург далел шуда наметавонад? Кӣ қодир аст, ки ҷонзодеро биефарад ва барояш ҳадде муайян намояд? Ҷуз Офаридгор ҳеҷ аҳаде ба чунин кор қодир нест!

Оятҳои зер эзоҳи ояти болоро иншоаллоҳ, пурра месозанд...

وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾

Ва заллалнāхā лаҳум фа минхā ракубуҳум ва минхā яькулун. 72.

72. Ва барои онҳо чаҳорпоёнро ром сохтем, пас, баъзе аз он (барои) савориш онҳост ва баъзеи онҳоро меҳӯранд.

Ин ҳам аз қудрати Аллоҳтаъоло аст, ки ин қадар чаҳорпоёнро барои инсонҳо рому мусаххар гардонидаст, ки аз инсонҳо итоъат мекунад. Ҳатто корвони уштур ва ҳайвоноти дигарро як кӯдак

идора карда метавонад, агар хоҳад онҳоро меҳобонад ё хоҳад, онҳоро хезонида дар роҳ медарорад. Илова бар ин, Ў таъоло баъзе аз ин чаҳорпоёнро дар сафарҳо барои саворӣ, баъзеро барои боркашонӣ ва ғӯшти баъзеро барои истеъмол дар ихтиёри инсонҳо гузоштааст. Зикри манфиати чаҳорпоён дар ояти зер идома дорад...

وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ

**Ва лаҳум фиҳа манāфиъу ва машāрибу а-фалā
яшкурӯн.73.**

**73. Ва дар он (чаҳорпоён) барои онҳо манфиатҳо ва
ошомиданиҳост, пас, чаро шукр намеkunанд?**

Тибқи ин оят Аллоҳтаъоло фармудааст, ки илова ба он ки инсонҳо аз ин чаҳорпоён манфиатҳо мебардоранд, аз онҳо суди дигар низ ба мисли истифодаи пашму пӯст ва нӯшидани шир ва ғайра ҳосил мекунанд. Пас чаро бо дидани ин қадар далелҳои мавҷуда ва барои имон овардан басанда дилашон нарм намегардад? Чаро шукри неъматҳои Парвардигорро намеkunанд-ду имон намеоранд? Афсӯс, ки шукргузорон камшуморанд.

Ин аст, ки Аллоҳтаъоло бандагонеро, ки аз неъматҳои атокардаи Худованд баҳравар мегарданду имон намеоранд, ибодати ғайри Ўро мекунанд, ба ояти зер мавриди таҳдиду итоби шадид қарор додааст.

وَاتَّخِذُوا مِن دُونِ اللَّهِ إِلَهَةً لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ

**Ва-т-тахазу миn дуниллāҳи āлиҳата-л лаъаллаҳум
юнсарӯн. 74.**

**74. Ва аз ғайри Аллоҳ маъбудонро гирифтанд, то шояд ки онҳоро
мадад дода шавад.**

Мушрикони чунин одат доранд, ки аз неъматҳо ба таври фаровон истифода мебаранд, аммо чун замони ибодат фаро расад, он бутҳои бечони аз чӯбу санг бо дасташон сохтаро парастии менамоянд. Ин тижимағзон андеша доранд, ки ин бутҳо, ки ҳатто ба дур кардани магаси рӯи худ қодир нестанд, ба ҳангоми зарурат онҳоро мадад хоҳанд кард? Ҳаргиз! Оё шукргузори неъматҳои Ў таъоло ин аст, ки неъматҳои Ўро истеъмол намоӣ ва ғайри Ўро маъбуду воситаи худ қарор бидиҳӣ? Ҳаргиз соҳибхирадон ин намуд ибодатро қабул надоранд.

Ояти зер, валлоҳу аълам, давоми эзоҳи ояти болост, зеро қудрати он бутҳо ин аст, ки...

لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُّحَضَّرُونَ

Лā ястатӣъуна насраҳум ва ҳум лаҳум ҷундум муҳзәрун.75.

75. (Он) маъбудон онҳоро мадад карда наметавонанд, ҳол он ки он бутпарастон барои маъбудон лашкареанд ҳозиркардашуда.

Зимни ояти мазкур Аллоҳтаъоло мушриконро мавриди таҳдиди шадид қарор дода, ба чунин ваъид (ваъдаи азоб) хитоб намуда фармудааст, ки он бутпарастоне, ки бутҳоро бо эътиқоди том парастииш мекунанд ва барои ҳимояву тарафдории бутҳо ба мисли як лашкар, ё хидматгор, ҳозир ҳастанд, ва молҳо ва қувваҳои бозуи худро сарф мекунанду умри азизи хешро дар ибодати нодурусти онҳо зоеъ месозанд, бояд бидонанд, ки бутҳо ба ҳеҷ сурат ба шафоату нусрати онҳо қодир нестанд. Дар Қиёмат дигар аз он бутҳо барои онҳо ҳеҷ манфиъате нест. Дар он рӯзи ҳисобу китоб, барои зиёд намудани андӯҳи бутпарастон, ҳамаи бутҳояшонро наздашон меоранд. Онҳо аз ҳамдигар дурию безорӣ хоҳанд ҷуст. Он вақт бутпарастон хоҳанд донист, ки роҳе рафтаанд хато, эътиқоде кардаанд ботил, таассубе кардаанд нодуруст, умеде аз онҳо намудаанд имконнопазир ва амонии охират барояшон номуҳайё аст. «Дареғо аз умри бар абас рафта, фиғоно аз чунин рӯзи ҷонгудоз»-гӯянд ҳам, дигар ба онҳо аз ҳеҷ тараф кӯмаке намерасад. Бинобар ин, Аллоҳтаъоло Ҳабиби Худ (с)-ро ба ояти зер тасалли дода фармудааст, ки...

فَلَا تَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ

Фа лā яҳзунка қавлуҳум 'иннā наъламу мā юсирруна ва мā юълинун. 76.

76. Пас, сухани онҳо туро андӯҳгин насозад, албатта, Мо он ҷӣ тинҳон мекунанд ва он ҷӣ ошкор менамоянд, медонем.

Аллоҳтаъоло барои тасалли ба Ҳабиби Худ (с) меғӯяд, ки агар мушрикон ба пайғамбарии ту бовар накунанду туро дурӯғгӯӣ ҳисобанд ва аз ҳеҷ гуна тӯҳмат дар нисбати ту худдорӣ накунанд ҳам, ту андӯҳгину дилгир машав. Ту фароизи ба зиммаат гузоштаро ба ҷо биёру мушриконро ба мо вогузор. Мо аз аҳволи ботину зоҳири онҳо бохабару огоҳ ҳастем. Мо онҳоро бо ин аъмоле, ки доранду содир кардаанд, ҷазои сазовор хоҳем дод. Ту

назди мо мақоми баланд дорӣ, сухани онҳо ҳеҷ зиёне ба ту намерасонад.

Аллоҳтаъоло бо овардани далелҳои раднашаванда, ҳақиқати баъсу нушурро собит сохта, ақидаи мушриконеро, ки баъсу нушурро (зинда гардонидани баъди миронидан) дурӯғ мешуморанд, ба оятҳои зерин ботил месозад.

أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نَظْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ

А-ва лам яра-л-инсāну аннā халақнāху мин-н-нутфатин̄ фа изā ҳува хасим-м мубин̄. 77.

77. Оё инсон намебинад, ки Мо ўро аз нутфа офаридем, пас, ногаҳон ў бо Мо ошкоро хусуматкунанда аст?

Ин истиҳфом (савол) ҳам собиткунандаи инкори ақидаи мушрикони ва ҳам як дилкӯбию маломати шадид аст барои онҳое, ки зиндагардонидани баъди мирониданро бовар надоранд. Аллоҳтаъоло дар ин оят фармудааст, ки оё инсони ба куфр гаравида боре бо назари ибрат ва бо чашми хирад ба қудратҳои Парвардигори худ наменигарад, ки ўро аз як қатра оби маҳин (ҳақир), ки онро нутфа гӯянд аз маҳраҷи наҷосатҳо хориҷ мегардад, халқ кардааст? Оё онҳо барои инкори ин қудрати Парвардигор ягон далелу бурҳон оварда метавонанд? Ҳаргиз! Пас бояд инсон асли худро фаромӯш насозад ва бо ҳар гуна ёвағӣ ба хусумати аҳли ҳақ напардозад. Вале инсонҳои бо ақлашон қабул надошта ва ба гирдоби куфр ғарқшуда, бо дидани як устухони пӯсида баъсу нушур (зиндагардонидани баъд аз миронидан)-ро инкор намуда, ба Парвардигори худ ошкоро хусумат меварзанд.

Муфасссирон овардаанд, ки ин оят ва ояти баъдӣ дар ҳаққи Убай ибни Халаф нозил гардидааст. Номбурда як устухони пӯсидаеро оварда, ҳатто ба сари Расулulloҳ (с) ҳаво дода гуфт: «Ё Муҳаммад, мо ба мисли ин устухон пӯсида гардидем, гумон дорӣ, ки боз аз сари нав моро зинда хоҳад кард?» Расулulloҳ (с) гуфт: «**Оре, туро зинда месозаду дохили норат мегардонад**». (Наъузубиллоҳ аз чунин хусуматҳо ва аз чунин муждаҳои нохуши иҷрошаванда).

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظْمَ وَهِيَ رَمِيمٌ

Ва ҷараба ланā маъсала-в ва насиа халқаҳ. Қола ма-й юҳйи-л-ъиẓома ва ҳия рамим̄. 78.

78. Ва ӯ офариниши худро фаромӯш карда, барои Мо мисолеро муқаддима овард, (пас) гуфт: «Ин устухонҳоро, дар ҳоле ки пӯсида бошанд, кӣ зинда мекунад?».

Яъне Аллоҳтаъоло дар ин оят фармудааст, ки Убай ибни Халаф ва амсоли ӯ масали аҷибу ғариб меоранд. Бо устухони пӯсидаи соидашуда қудрати Моро ба қудрати махлуқ қиёс (муқоиса) мекунанду бо як оҳанги истехзову нобоварӣ мепурсанд, ки баъди ба чунин ҳол гирифта шудан, оё аз нав моро Аллоҳ зинда месозад? Ӯ осию гунаҳкор буда, ҳақиқати офариниши худро, ки аз як қатра оби ғализ асту Аллоҳтаъоло ба қудрати Худ ӯро рӯҳу ҷисму сурат додааст, нодида гирифта, аз рӯи тихимағзии хеш қудрати Офаридгорро бо қудрати махлуқ қиёс намуда, зинда гардонидани баъд аз мирониданро имконнопазир мешуморад. Магар ӯ намедонад, ки Холиқи якто дар қудрат мисли инсон очиз нест? Ояти зер посухи суоли афродест, ки ба мисли Ӯбай ибни Халафанд.

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

Қул юҳйиҳа-л-лазӣ аншааҳа аввала марраҳ. Ва Ҳува би кулли халқин Ёалӣм. 79.

79. Бигӯ: «Он Зоте, ки онро бори нахуст офарид, ӯро зинда кунад ва Ӯ ба ҳар гуна офариниш доност.

Зимни ояти мазкур Аллоҳтаъоло Ҳабиби Худ (с)-ро фармудааст, ки чун ӯ (бадхоҳи ту) мехоҳад, ки туро бо ин мисол овардану савол намудан мулзам созад, хоҳ қабул дорад ё на, ба ӯ бигӯ, ки Аллоҳтаъоло ҳамеша қодир буд, ки ҷамии мавҷудоту махлуқоти Худро дар навбати аввал аз адам (нестӣ) эҷоду халқ кунад, бори дуввум халқу махлуқот барои Аллоҳтаъоло ҳеҷ душворӣ надорад. Ӯ таъоло дар ҳар гуна офариниш доност. Қодир аст, ки ӯро (инсонро) аз устухонҳои пӯсидаву аз аъзои аз ҳам рехта зинда бисозаду мавриди саволу ҷавоб қарор бидиҳад. Ҳол он ки Ӯ таъоло бар халқ кардани чизҳои аз ин ҳам аҷоибтар, чуноне ки дар ояти зер фармудааст, қодир аст.

الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنتُم مِّنْهُ تُوقَدُونَ ﴿٨٠﴾

Ал-лазӣ ҷаъала лакум-м мина-ш-шаҷари-л ахъари нāран фа изъ айтум-м минҳу туқидун. 80.

80. Ӯ чунин Зотест, ки аз дарахтони сабз барои шумо оташро пайдо кард, пас, аз он дарахт шумо оташи меафрӯсед.

Яъне Аллоҳтаъоло ба василаи об дарахтонро месабзонад ва бо мурури айём он дарахтони намноку обдор хушида, ба ҳезуму оташ мубаддал мешаванд. Аз қудратҳои хоси Аллоҳтаъолост, ки се чизи ба ҳам муқобил, яъне обу оташу ҳезум дар як ҷо ҷамъанд ва ба ҳамдигар таҷовуз намекунанду бо ҳам меоянд.

Муфасссирон дар боби ин оят чунин эзоҳро овардаанд, ки ду дарахтест сабз ва яке Алмарх ном дораду дигаре Алуфор. Дар таркиби ин ҳарду об вуҷуд дорад. Агар аз ҳарду шохе гирифта бо ҳам бисоянд дар натиҷа оташе, ки ниҳоят хушк аст пайдо мешавад ва арабҳои бодиянишин ё мусофирон онро истифода мебаранд.

Оё он Зоте, ки дар як ҷо ҷамъ овардани чунин сифатҳои бо ҳам зид ва тағйир додани онҳо қодир аст, магар наметавонад мурдагонро аз сари нав зинда бигардонад? Бале, Ў тавоно аст, ки бори дигар махлуқоти Ҳудро пас аз фано зинда бисозад.

Ў таъоло бо овардани далелҳои бозътимод тавоноияшро ба ояти зер идома додааст:

أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدِيرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ

بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ

А-ва лайса-л-лазӣ халақа-с-самāvāti ва-л-арза би қодирун ъалā ай яхлуқа мишлахум. Балā ва Ҳува-л Халләку-л-Ъалӣм.81.

81. Оё Он зоте, ки осмонҳо ва Заминро офарид, тавоно нест бар он, ки монанди онҳоро биёфарад?». Оре (тавоност)! Ва Ўст офаранда ва доно.

Аллоҳтаъоло ин истихфои (саволи) тақриро (ба иқро оварандаро) барои инкоркунандагони баъсу нушур далел оварда фармудааст, ки Зоте ки қодир шуду тавонист 7 табақаи осмон (Коинот)-ро бо тамоми ҷирмҳояш бо ин қадар бузургию паҳноӣ ва ҳамчунин Заминро халқ намуд, оё наметавонад ҷасадҳои бани Одамро бори дигар барои ҳисобу китоб зинда бисозад? Албатта, бе ягон шакку шубҳа он Зоти пок қодиру бисёр хуб халқкунандаву бисёр хуб доно. Хулоса, халқи (офаридани) ин ҳама назди Ў таъоло бо як калимаи амр вобастаги доранд, ки меғӯяд:

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

**Иннамъ амрухӯ изъ арòда шай-ан ай якула лахӯ кун фа
якун.82.**

**82. Чуз ин нест, ки чун Аллоҳ офаридани чизеро бихоҳад, амр ин
аст, ки ўро гӯяд: «Шав!», пас, мешавад.**

Амри Аллоҳтаъоло дар забони арабӣ аз ду ҳарф «коф» ва «нун»-«кун» иборат аст, ки маънояш “шав” аст. Вақте ки иродаи Аллоҳтаъоло барои офаридани чизе бошад, амр кунад, бе ягон машаққат он пайдо мегардад. Барои Ў таъоло дар офаридан на меҳнат асту на кулфат. Тафовут надорад, ки офаридашаванда бузург аст ё хурд, аввалин бор офарида мешавад ё дуввум бор. Ҳама ба иродаи Аллоҳтаъоло вобаста аст ва чун бигӯяд «Шав!» дарҳол он ба вучуд меояд.

Дар ин масъала дар сураи «Исро» баҳси тўлонӣ вучуд дорад, ки хонандаи мухлисам маълумоти бештарро он ҷо ҳосил хоҳӣ кард.

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

**Фа субҳана-л-лазӣ би ядиҳи малакуту кулли шай-и-в ва
илайҳи турҷаъун.83.**

**83. Пас, пок аст он Зоте, ки салтанати (подшоҳии) ҳар чиз ба
яди ўст. Ва ба сӯи Ў бозгардонида мешавад.**

Аллоҳтаъоло аз ҷамии сифатҳои нуқсон пок аст. Ў Аллоҳи бузургу олист, зеро тамоми зимомӣ олами улавӣ (боло) ва суфлӣ (поён)-ро тасарруф дорад. Бозгашти тамоми махлуқот барои ҳисобу натиҷагирӣ дар интиҳо, бе шакку шубҳа, танҳо ба сӯи он Зоти пок аст. Мукофоти амалҳо ваъдаи дӯстон асту ҷазо ваъиди душманон. Инҳо (душманон)-ро саҳт азобкунандаасту онҳо (дӯстон)-ро муждаи «Хуш бодо бозгашти нек» диҳанда! Аллоҳтаъоло ба ҳамин тариқ бо шаш далели дар ин сура ҷойдошта қудрату тавоноии Хешро ба тамоми оламҳо баён намуд, ки ҳама ашё дар зери тасарруф ва ҳукми Ў қарор доранд.

Поку бобаракат аст он Зоте, ки дар каломи Ў ҳидоятӣ шифо ва нур аст!

Поёни сураи «Ёсин» ва лиллоҳил ҳамд.